

Leto IX. — Štev. 7

TEDNIK ZA POLITIČNA IN KULTURNA VPRAŠANJA

Sobota, 19. februarja 1944

Revolucija ali izdaja sredinskih razumnikov

Z imenom revolucija označujemo nasilno spremjanje državnega ali družbenega reda. Nasilje v revolucijah preteklosti je po navadi prišlo samo po sebi od ogromne večine naroda kot odgovor na krivico in zatiranje.

V zgodovini je bilo mnogo revolucij; najizrezitejše med njimi so zapustile globoke sledi v duši vsakega naroda in tudi vsakega človeka. Spontan odpor večine proti nasilju manjšine je dal besedi revolucija njen herojski in etični pomen.

Revolucije v preteklosti so pogosto zahtevali ogromnih žrtev, ki večkrat niso bile v pravem razmerju z uspehom; zaradi neuspeha v revoluciji je bil ta ali oni narod uničen ali pa je bio njegovo življenje za dalj časa ohromljeno.

V najnovejšem času so začeli sistematično preučevati vse socialne pojave in tudi revolucijo. Namen tega preučevanja je, kako dosegiti, da bi se to, doslej nagonsko gibanje narodov spremeno v zavestno in usmerjeno gibanje. Cilj tega preučevanja je, zagospodariti nad takim gibanjem ter ga podrediti zavestni volji, namesto da bi hodili nagonko za njim kakor doslej ter ga prepustili njegovemu silovitosti, da stepo divja čez nas. To preučevanje naj pomaga, da bi narod izkoristil že pridobljeno znanje in da bi z najmanjšimi žrtvami ali celo brez njih ohranil nepretrgan razvojni red svojega življenja ter mirno dosegel spremembu svoje družbene ureditve.

Dogodki iz najnovejše zgodovine kažejo, da so se narodi, ki pripadajo omiki, dobro okoriščali z uspehi tega preučevanja. Svoboda in razvoj sta izločila mnogo revolucij kot nepotrebne. A vendar so se nekateri narodi, n. pr. Nemci odločili za pokret. Ta pokret (nekaka duhovna revolucija) je bil v Nemčiji izveden brez žrtev in ob velikem navdušenju vsega naroda.

Zgodovinski dogodek, ki je zmagoslavje znanosti — to je obraz sodobne revolucije. Pogoj za njen uspeh je prvič pravilen program, drugič volja vsega naroda, da ta program po svoji svobodni volji sprejme in se vključi v organizirano gibanje, tretj izbira ugodnega trenutka za revolucijo, ki se mora izvesti tedaj, ko je narodno telo z ozirom na zunanj in notranji obstoj najbolj sposobno za izvedbo take kočljive spremembe, ker je vsaka taka spremembra za narod vedno nevarna.

Vsek narod predstavlja kot ljudska skupnost organizem. Vsak izmed teh organizmov ima poleg vseh silnosti svoje posebno okolje razmer in potreb. Zato mora sodobna revolucija to posebno okolje upoštevati ter se razvijati iz njega.

Kakšni so v luči teh znanstvenih resnic naši sedanji krvavi in zlostni dnevi? Kakšna je sodba resnice o njih in o nas, ki jih doživljamo?

Zdaj, kakor že pred poslednjo vojno, je naš narod zavrgel komunizem kot program, na čigar temelju bi se naš izvedla spremembra družbenega reda. Naše izročilo temelji na krščanski kulturi in na evropski omiki. Vemo, da si moramo zelo prizadevali, da dosežemo druge narode; vemo, da moramo prebrinuti notranje in zunanjne reke, da zavaruemo vsakemu posamezniku spodbavo življenja v naši narodni skupnosti. Bodoča pot leži jasno pred našim narodom in zato odklanjam komunizem, ker je ta nemogoč za naše razmere in potrebe.

Komunizem ni mogel dosegiti prvih dveh pogojev za revolucijo: programa, ki bi odgovarjal potrebam vsega naroda, ter volje in želje naroda, da ta program sprejme. Zato je revolucije v našem smislu tudi ni bilo.

Prišla je vojna, razpad, splošno vznemirjenje, zatem badoljevska okupacija. Narod je stopil v krizo svojega življenja.

V trenutku, ko je narodni organizem dočela ostabil in ko bi bile potrebine vse njegove sile, da preprečijo polom, so se pričakali komunisti. Namesto zdravil prineso narodu anarhijo in nesilje, da bi se zadušil v morju krvi, solz in gorja. Tako dela samo sovrački svojega naroda.

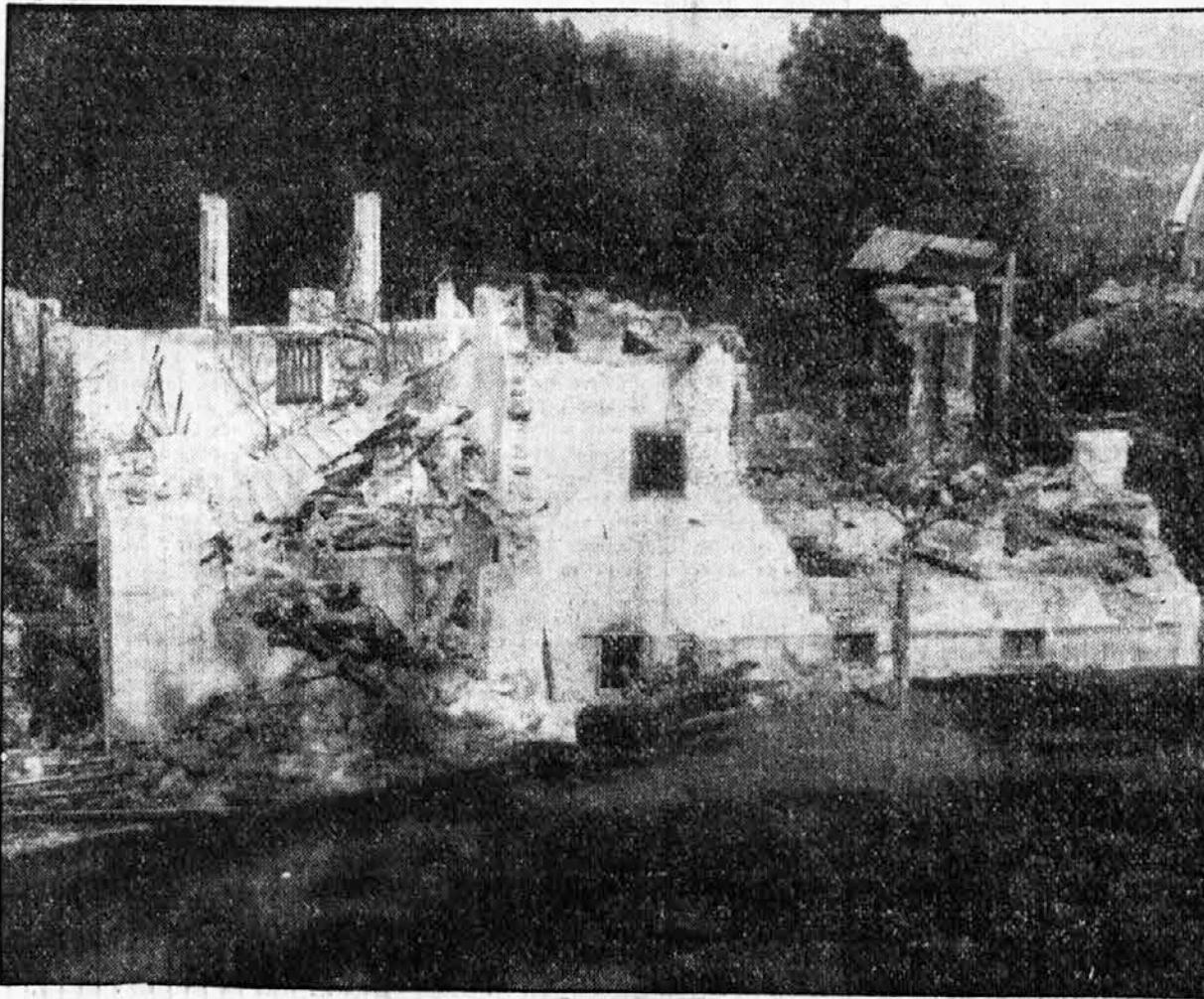
Jasno je, da naš narod sedaj ne preživlja revolucije, temveč nekaj čisto drugega. Potibti na desetisoči ljudi, uničiti na milijarde narodnega imeta, izvajati bratomorni boj samo zato, da bi naložili lastnemu narodu nekaj, česar ta iz proste volje noče — in to v trenutku, ko je narod na robu propada — to ni revolucija, to je nepopravljiv zločin nad narodom.

Upravljeno so sprašujemo, kdo so ti ljudje, ki so zagrešili te zločin nad narodom; kje tiči vzrok za te dogodek iz naše bližnje preteklosti?

Jasno je, da tega gibanja niso mogli sprotni in ga spremenili v tak bratomorni boj samo komunisti, saj je bilo njihovo številno v začetku prelubo za tako načelo. Iz doslej objavljenih dokumentov je razvidno, da je velik del našega razumništva nudil in še danes nudi svojo dejavnost in trpno pomoč komunizmu. Zaka!

Z koncem l. 1918. je mogel kritičen opazovalci ugotoviti, da žel velik del razumništva po svojih moralnih in značajnih lastnostih pa tudi po svojem znanju in sposobnosti ni kos zaupanju delnosti. Nekateri so bili leni, drugi sebični, tretji brez čuta za dolžnosti in brez ljubzni do domovine in naroda ter brez zanimanja in zadostnega znanja. Niso razumeli ogromne dolžnosti in načine, ki jih je bila zaupana kot vodilni plasti naroda.

Bivšo državo so organizirali in upravljali tako, kakor so bile organizirane države s stoljetnim izročilom in izdelanim gospodarskim sistemom. Taka organizacija ni odgovarjala razmeram naše takratne mlade države,

Ein Bild von vielen der slowenischen Bauernhöfe, die von den roten Banden so »befreit« worden. — Ena slika o mnogih slovenskih kmečkih domovih, ki so jih rdeče tolpe takole »osvobajale«.

Evropski narodi pred usodno odločitvijo

Ali za novo, svobodno, pravično urejeno Evropo ali za zmedo boljševizma

»Deutsche Adria Zeitung« je objavila nekaj tehnih člankov o usodnem vprašanju vseh evropskih narodov, ki se morajo ob sedanjih prelomnicih zgodovine hoči noči odločiti za obrambo evropske skupnosti, ali pa prekrizanih rok čakati, da se po naši celini razlike rdeči plaz. Ker je navedeni list najbolj pristoven glasnik v jadranskem prostoru, povzmemamo iz omenjenih člankov naslednje najvažnejše odstavke:

»Na prostoru, kjer se gnete večje število narodov, ni mogoče potegniti stroge meje mejnlice med njimi, kakor tudi ni mogoče, da bi mogel vsak narod zase krojiti usodo brez ozira na usodo sosednjega naroda. Ne moremo je, da bi mogel kateri narod prezeti svojo nujno navezanost na druge narode, ker te vezi narekujejo zgodovina, kulturno delo, zemljepisni položaj in gospodarske koriste.

Vzile temu je po prejšnji svetovni vojni vžgalo geslo tako imenovane popolne neodvisnosti posameznih narodov, kar se je pozneje spremeno v prekletstvo za naše celino. Po novih načelih naj bi se urednila vsečna skladnost, v resnici pa se je namesto zarezil stalež nemir.

Ko sta Roosevelt in Churchill kot izpolnjevalca Lloyd Georgeove in Wilsonove oporeke z atlantskim sporazumom skušala dati novega bleška geslu iz l. 1918. in se postavila v vojno za neodvisnost in vzpostavitev malih držav, nista že tedaj mogli vzbudit v begunskeh krogih posebnega navdušenja,

Nastop njunega sovjetskega zaveznika, ki je v nasilni obliki izrekel svojo zahtevko po vsej Evropi, je Ameriko in Anglijo pristill k temeljiti zameni vojnih ciljev.

V sposanju na lastni nemoči, da bi obnovila posest svojih evropskih zaveznikov, je Anglija spomlad l. 1943. dala po pristojnih listih, kakor je n. pr. »Times«, razglasiti, da sta neodvisnost in pravica do samoodločne zastarela pojma, ki zanj v novi Evropi ne bo več prostora.

V splošnem sta tedaj dva revolucionarna tokova v dejanju prikazovala jedro različnih nazorov o ureditvi človeške družbe.

Prvo gibanje je bila nova vrsta socialističnega (Italija, Nemčija, Finska, Turčija itd.). Osnovna misel tega je, naj se država organizira na načelu dela, dolžnosti in odgovornosti. Ta evropski socialism je tvoren.

Drugo gibanje je komunizem. Njegovna osnova je učenje sedanja omike in njenih nosilcev ter šele potem ureditev človeške družbe na komunistični podlagi. Komunizem je negativni socialism. Prvi zahteva od skupnosti delo, vzgled, dolžnost, odgovornost, drugi pa terja le, da si ji suženjsko vdani.

All je težko uganiti, za katero gibanje se je odločil velik del našega razumništva? Ugašala mu je zahteva komunizma po surženski pokornosti, ki se je kazala v konspiraciji in brezdelju. Seveda komunizma tedaj še niso jemali resno, temveč nekako tako kakor »čez sedem let vse prav pride.« Ta del razumništva ni bil neveran še tako slabotni vlad. V političnem oziru se je pretekel iz lonce v lonec ter vedno iskal stranko ali osebo, ki bi vladala. Da se je komunizem podtalno razvilit, ni zasluga teh ljudi, temveč zasluga komintern, ki je te ljudi počasno učila v komunistično patriotskem boju.

Ti razumni niso bili ljudje, ki bi lahko vodili svobodno državno organizacijo, kar smo imeli. Naše razumništvo tedaj ne bi bilo smelo ostati brez odgovarjajočega naravnega nadzorstva. Saj so nekateri pozbili, da ljudstvo v potu svojega obraza vzdružuje in krepi državo, drugi, zlasti v svobodnih poklicih, se pa v divjem pohlepnu po denarju niso ozirali na to, da je ta denar samo obvezna za štedno in vzpodobna za nadaljnje delo in napor ter da jim je zaupan na naroda v korist skupnosti.

Zaradi tega je trpel vse narodno življenje. Delovanje uprave in gospodarstva je izgubljalo zaradi pomanjkanja moralne in idealne podlage vrednost ter se je počasi sproletariziralo. Ni tedaj čudno, da sta se vložila v naše javno življenje korupcija in nepoštenost.

Vse te prikazni takrat niso bili nevarni, ker je bila razumništva sredina nedeljavna ter je bilo njeno geslo »da nevsežadnje tudi tako ni slabok.« Bell so se samo kritika in da bi morali dajati za svoje delo račun.

V tem času je narodni socialismus zaključil svojo revolucijo, ki je močno razglabal duhove po Evropi.

Tako je prišlo do trošenja sil v medsebojni trencih, namesto da bi se vse tvorne sile združile v močno in oblikovalno državovorno moč.

Primer za nemoc te »začenjene Evrope« je manjšinsko vprašanje, katerega vse doletljivo posvetovanjem v Ženevi niso niti zdrobe rešili.

Tedanje vodilne evropske sile, ki so prevezle odgovornost za mir in red na celini, so odpovedale. Saj jim tudi ni šlo za to, da bi ustvarile mirno Evropo, šlo jim je le za takšno stanje, ki bo ob vsaki začetni prilnosti dalo dovolj netiva za novo vojno.

Tako je moralo spet priti do vojne, v kateri so naložili druga, druga skupnosti vse države, ki se niso urejale po živiljenjskih zakonih narave, katerim se morajo ukiniti prav vse države in narode.

Ko sta Roosevelt in Churchill kot izpolnjevalci Lloyd Georgeove in Wilsonove oporeke z atlantskim sporazumom skušala dati novega bleška geslu iz l. 1918. in se postavila v vojno za neodvisnost in vzpostavitev malih držav, nista že tedaj mogli vzbudit v begunskeh krogih posebnega navdušenja.

Nastop njunega sovjetskega zaveznika, ki je v nasilni obliki izrekel svojo zahtevko po vsej Evropi, je Ameriko in Anglijo pristill k temeljiti zameni vojnih ciljev.

V sposanju na lastni nemoči, da bi obnovila posest svojih evropskih zaveznikov, je Anglija spomlad l. 1943. dala po pristojnih listih, kakor je n. pr. »Times«, razglasiti, da sta neodvisnost in pravica do samoodločne zastarela pojma, ki zanj v novi Evropi ne bo več prostora.

V splošnem sta tedaj dva revolucionarna tokova v dejanju prikazovala jedro različnih nazorov o ureditvi človeške družbe.

Prvo gibanje je bila nova vrsta socialističnega (Italija, Nemčija, Finska, Turčija itd.). Osnovna misel tega je, naj se država organizira na načelu dela, dolžnosti in odgovornosti. Ta evropski socialism je tvoren.

Drugo gibanje je komunizem. Njegovna osnova je učenje sedanja omike in njenih nosilcev ter šele potem ureditev človeške družbe na komunistični podlagi. Komunizem je negativni socialism. Prvi zahteva od skupnosti delo, vzgled, dolžnost, odgovornost, drugi pa terja le, da si ji suženjsko vdani.

All je težko uganiti, za katero gibanje se je odločil velik del našega razumništva? Ugašala mu je zahteva komunizma po surženski pokornosti, ki se je kazala v konspiraciji in brezdelju. Seveda komunizma tedaj še niso jemali resno, temveč nekako tako kakor »čez sedem let vse prav pride.« Ta del razumništva ni bil neveran še tako slabotni vlad. V političnem oziru se je pretekel iz lonce v lonec ter vedno iskal stranko ali osebo, ki bi vladala. Da se je komunizem podtalno razvilit, ni zasluga teh ljudi, temveč zasluga komintern, ki je te ljudi počasno učila v komunistično patriotskem boju.

Najprej potrebujejo ti ljudje sigurnosti — kajpadal Rusija bo zmagala, o tem ni dvojna. Zmagala bo najkasneje v dveh mesecih. Kdor se nini, bo likvidiran... Vse je bilo zavito z romantičnim patriotskem — boj za osvobođitev...

Da bi mogli uvesti nasilje in preprečiti vsako kritiko, so ustvarili besedo »izdajalc« in geslo »žrtva morajo biti.« Komunisti so te ljudi se prepričali, da zanj vse vodijo in da morajo voditi; pokrili so njihove nekdanje grehe z čudejnost, zasluznosti, miselnih svobodnosti in naprednosti in tako da je naše razumništvo zaredilo v zločin. V našeskončem trenutku je narod izdal.

Ko je zagospodarilo rdeče nasilje in je začela teži nenadomestljiva križna sinov, da je sredina docela odpovedala in dopustila, da je narod zanj v nepomljivo trpljenje.

To ni bila in ni revolucija, to je navaden zločin in nasilje. Obtožujemo te razumni, da so krivi nepomljive nesreče našega naroda, nasilja brez primere ter državljanske vojne. Narod vas obtožuje — narod vas bo.

K sreči nam ti žalostni dnevi kažejo, da se lahko z vsem zaupanjem opremo na mladi rod, ki bo s svojim počivanjem in idealizmom izvedel prav preporod s podporo vsega potenčnega ljudstva, unitil obiskov počkovjenega razumništva ter te ljudi dovedel pred sodbo in pod nadzorstvo naroda.

Kajti poenotec je odgovoren narodu, narod pa zgodovini.

Po drugi strani pa so v Ameriki dall evropski narodi nujen nasvet, naj obrnejo oči proti Moskvi.

Poljaki so bili prva žrtev te nove smerti. Anglija je priznala svojo nemoc in nespodobnost, da bi mogla odločno posegati v usodo evropske celine in je moralna opustila stoljetno staro načelo svoje politike, da je treba v Evropi ohraniti ravnotežje med silami.

Odsilmal se je položaj na staro celini razjasnil. Dogodki v Italiji ter siljenje boljševikov na Sredozemlje so razpršili nejasnost. Nobenega dvoma ni več, da bi boljševizem rad v raznolikosti evropskih narodov je skrivil še mnogo, mnogo sil, ki bi pod jasnim in pravilnim vodstvom prinesle koristi vsej Evropi in lahko rodile dragocene sade.

Kakor je rimsко-nemško cesarstvo nekdaj Evropo varoval pred vpadom Hunov, Mongolov in Arabev, tako tudi danes Nemčija stoji na branici, da bi Evropo obvarovala pred plemenitim zmalčenjem, kulturnim propagandom in pred uničenjem vseh zahodnih dobrin. Smisel žrtev, ki jih je v tej vojni dala Nemčija, bi se izplačil, aki bi se po vojni razbuhotil nemški imperializem, ki bi potlačil male in šibke evropske narode. Toda prav v raznolikosti evropskih narodov je skrivil še mnogo, mnogo sil, ki bi pod jasnim in pravilnim vodstvom prinesle koristi vsej Evropi in lahko rodile dragocene sade.

S sruš

TEDEN V SVETU

Te dni so nastopili na vzhodnem bojišču oddelki nemške konjenice ter z nepriskakovanim prorom razbili več sovražnikovih čet. — Sovjeti se poslužujejo konjenice že dalj časa, ker se je dobro izkazala zlasti tam, kjer je ozemlje težko prehodno. Na takšen ozemlju ima konjenica prednost pred motoriziranimi oddelki. Sovražna konjenica se je izkazala zlasti zahodno od Zitomira ter pri proruhi čez Rovno in Luck. Učinkovito protisredstvo je nemška vojska zdaj našla v svoji lastni konjenici, ki je na nekaterih krajin dokaj gibnejša in okretnješa kakor pa težki motorizirani oddelki.

50 do 60.000 Črnogorcev so komunisti pobili doslej, pravi v svojem poročilu posebni dopisnik belgrajskega lista »Novo Vreme«. Ker Črna gora nima več ko 400.000 ljudi, so rdeče morilski potemtakem iztrebile 12 do 15 odstotkov vsega črnogorskega prebivalstva. Dost je bilo primerov, da so komunisti pobili kar celo družine. Kako pa su ljudi morili, kaže naslednji primer: Majorja Mira Daloviča so komunisti skopalri, mu potem polomili roke in noge, izruvali zobe, tako da je mož izdihnil v nepopisnih mukah. Stirim častnikom in neki ženski so posmoldili lase in obrvi, nato pa jim še živim potegnili kožo z glave.

100.000 mož štejezdaj italijanska republikanska narodna straža, ki je zaprisegla 9. februarja hkrati z italijansko republikansko vojsko. V številu republikanske narodne straže je všteta tudi italijanska policija.

4.722 mrtvih in 3.739 ranjenih so imeli v Turčiji po zadnjem potresu. Zalostni obračun tega dogodka tudi kaže, da je bilo pri tej prilikri porušenih 9.927 hiš, 10.643 pa poškodovanih.

Tudi nad zemljščike knjige so se spravile hrvaške komunistične tolpe ter jih po neštehtih občinah povsem uničile, poroča »Hrvatski Narod«. CK KPJ (Centralni komite komunistične partije Jugoslavije) je izdal tajen odlok, po katerem je treba izvesti vse pravice za uvedbo komunističnega sistema na Hrvaškem. Vse zemljščike knjige je treba uničiti — pravimenjeni odlok — ter odstraniti vse podatke, ki bi se nanašali na posestno stanje hrvaškega ljudstva. Na ta način naj bi olajšala kolektivizacija zemljščice.

Nad 70.000 ljudi se je priseljilo v Švico do začetka letosnjega leta. Po veliki večini so to begunci, ki jim je Švica nudila gostoljubno zavejite. Ti begunci pa po menijo za Švico precejno obremenitev, saj je zanje plačala doslej že nad 22 milijonov Švic. frankov. V tem pa niso všteti prispevki, ki so jih za tuje begunce dali zasebniki ter razne dobrodelne ustanove.

Pred prevelikim optimizmom svari zastopnik načelnika angleškega generalštaba general Nye, kakor pravni Reuterovo poročilo. Mnogi misljijo, da dejal omenjeni general, da je vojna v glavnem že dobijena. Toda meni se zdi, da se človek ne more bolj motiti, kakor če tako misli.

Moskovsko časopisje je priblojelo silovite napade na Finsko. Zlasti hudo se v Finsko zaganja »Pravda«, ki je prinesla članek pod naslovom »Mi bomo finske vasiljice prisili, da bodo izginili s svetovskim telom. Boljševiki niso pozabili finskih instruktorjev pri napredovanju Nemeev, niti ne finskih prostovoljev, ki so se borili proti Sovjetom.

Srbski narod se z intrigami raznih mednarodnih krogov potegnil v vojno proti Nemčiji, je izjavil srbski prosvetni minister Velibor Jurić. A srbski narod sam vojne ni hotel. Zlom Jugoslavije pa so medtem izkoristili, da dvignejo v Srbiji vstopajo in jo potem razširijo na vse Balkan. Srbski narod se danes odločno bori proti komunizmu, ker se zaveda, da ne gre le za njegove kulturne dobine, temveč tudi za njegov obstoj. Stopej je na stran tistih narodov, ki se z Nemčijo vred bore proti boljševiški nevarnosti.

Po tretjem napadu na papežev poletno prestolnico Castel Gandolfo, ki so ga uprizorili angleško-ameriški letalec, so doslej našeli 430 mrtvih, nad 100 ljudi pa je bilo pri tem napadu težko ranjenih. Med mrtvimi in ranjenimi so po veliki večini ženske in otroci.

Tudi »Jugoslovanski bataljon« je zdaj ustanovila sovjetska vlada, da se bo boril proti Nemcem na vzhodnem bojišču — se je zvedelo iz krogov jugoslovanskih izselencev v Turčiji. »Poljska divizija« in »Češka legija« sta torej dobili novo družbo. V »Jugoslovanski bataljoni« so vtaknili ujetnike iz hrvaških in madžarskih oddelkov. Zastopnik jugoslovanske begunke vlade je proti ustanovitvi »Jugoslovanskega bataljona« protestiral, a to pritožbo je sovjetska vlada zavrnila.

Voljni član »Intelligence Service« polkovnik John Haselden, ki je opravljal svojo službo na Bližnjem vzhodu in na Balkanu, je bil umorjen. Egipotski časopisi pišejo, da je bil John Haselden drugi polkovnik Lawrence. Pred nedavnim so tega moža namenili za delo na Balkanu.

Nov napad na Vatikan je priboljil zadnje dni sovjetski tisk. Opira se pri tem na ameriško brošuro pod naslovom »Politika Vatikana v Evropi«, ki sv. Stolici očita vnosovanje v notranje zadave raznih evropskih držav in pravi, da »spletarji na mednarodnem prizorišču«, Sovjetski tisk trdi dalje, da je Vatikan tedaj, ko je faktizem prevzel oblast v Evropi, igral vodilno vlogo in da je stalno podpiral reakcioneerne sile po vsem svetu. V omenjeni ameriški brošuri stoji potem tudi trditve, da ne bo mogoče dočeti pravega miru, dokler ne bi vzeli Vatikanu vse politične moći.

Duce je ustanovil eltni vojaški zbor z imenom »Cast in boje«. Dostop vanj imajo mladeniči od 18.-25. leta starosti, ki so se pravljenci v prvih vrstah ob strani Nemčije in njenih zaveznikov do končne zmage in ki prispejejo neomajno zvestobo Mussoliniju.

„Skrivači“ pripovedujejo ...

o grozotnih nočeh v Kočevju, o obisku na grobovih v Mozlu, o življenju pod zemljo

»Smrt skrivačem« je najnovješe geslo komunističnih skupin na Dolenjskem, Notranjskem in v Beli Krajini.

Komunistični prvaki so že mesece dolgo opozarjali svoje politkomisarie in terence na to največje nevarnost. Vsako njihovo prizadevanje pa je bilo brezuspešno. Niti s silo niti z grožnjami o smrti in izgnanstvu svojeveč ter tudi z izpolnitvijo teh groženj niso mogli preprečiti vedno bolj naraščajočega bega kmečkih fantov iz njihovih tolpi.

Tako je že arhiv Tomšičeve »brigade« odkril, kar so komunistični prvaki sami radi pondarjali: da je »peta kolona« nihov največji sovražnik. V tem arhivu smo n. pr. sezeli, da je štab Tomšičeve brigade že lani oktobra imel v evidenci 1218 beguncev, ko je brigada štela le okrog 700 do 800 ljudi.

Novomeški domobranski list »Za blagorodstvo« je že pred mesecem ugotovil, da se samo v Novo mesto zatekel nad 600 takih ljudi. Komunisti so sezeli družine, n. pr. iz Žentjerjevske občine in tudi iz drugih krajev, vse pa ni nič zaledlo. Iz mnogih krajev na podeželju prihajajo dan za dneum sporobiča, ki prosijo pomoč in se žele pridružiti protikomunističnim borcem. V Beli Krajini, zlasti pa v Suhu so skušine takih beguncev napadle komuniste. Pred tednom dni so »skrivači« presenetili komuniste na Trebenjskem vrhu in jih napadli.

V Ribnici, v Starem trgu ob Kolpi, v Straži in drugod, zlasti pa v krajih v Suhu Krajini so terenski odbori razglasili, da je v bodoči vsak »skrivač« obsojen na smrt. Vse grožnje pa razjarojeno ljudstvo gleda na kmete in žanki, ki jih sprobičajo.

Zato ni šudno, da so se prav zadnje dni sestradane tolpe, katerim ljudstvo noče in tudi ne more niti pod grožnjami več ničesar dati, umaknute čez Krko in še ropat tja, kjer naše ljudstvo še ni občutilo krvavega redčega blida in kjer še kdo sanjari o »svobodoblicah«.

»Skrivači« pripovedujejo

Pred dnevi je prišla v Ljubljano večja skupina »skrivačev«, ki so v dnevih »prostovoljnega službe« doživeli s tolpmi mnogo hudega, pa tudi mnogo takega, kar bo našo javnost zanimalo. Ti prisilni mobiliziranci in v trimesečnem »zelenem« kadru prekajeni kmečki fantje — novi domobranci, pripovedujejo:

»Bilo je 13. septembra večer, ko je komunistični kurir prišel v našo vas in razglasil splošno mobilizacijo. Že naslednje jutro bi morali v Kočevje. Videli smo na vdušenje domačih terenskih priganjačev in smo jim nagaljali:

»Ce je splošna, pojrite tudi vše!«

Zbrali smo se še popoldne, ko so naši grožnjani spravili na vozove. Kako bi drugače, saj smo bili popolnoma odrezeni od sveta in brez vsakih novic in navodil.

»Navdušenje« za prisilno mobilizacijo smo dali duška s strejanjem, ki je splošno konje, da je neki bandit — vodnik skupine, med »triumfalknimi« pohodom izgubil puško.

V Kočevju smo vse zelo presenetili. Mestni poveljnik, kateremu nas je bandit privadel, se je razhudil nad nami in nad našo »prostovoljnostjo«, še saj nas niso klicali. Sele pozneje smo zvedeli, da je to storil na svojo pest in bandit, ki nas je pripeljal v Kočevje zato, da bi rešil svojo glavo. »Junak« je namreč lani pogebnil iz hoste, bil obsojen na smrt, sedaj pa si je na način z našimi glavnimi hotel rešiti.

Celo 14letni mladenčki morajo v Sovjetski Rusiji na vojsko, so povedali sovjetski ujetniki, kar znova potrjuje, da Rusiji zaradi izrednih izgub v sedanjih vojnih zdaj že zelo primanjkuje vojakov. Vedno več je v sovjetski vojski tudi ljudi, ki so bili obsojeni na prisilno delo. V industriji so Sovjeti zaposlili več milijonov čungkinških Kitajcev, ki so nadomestili prejšnje delavce, kateri so zdaj vratili v vojsko. S to zamenjavo in s tem, da so poklicali v vojaško službo tudi štirinajstletnike, so dobili — kakor prav porečilo iz Berlina, ki ga objavlja »Deutsche Adria Zeitung« — okoli šest do sedem milijonov novih vojakov. Koliko pa so ti vojaki vredni, je drugo vprašanje.

Nemška taktika, s čim manjšimi vojaškimi silami pridobiti na času, je tudi zdaj dosegla na vzhodnem bojišču popoln uspeh, piše španški list »Informaciones«. Sovjetska ofenziva pa se je spreverila v uničevalno bitko za Sovjetje.

Ni nobenega upanja, da bi Japonsko izstradal, je dejal v svojem letnem poročilu ameriškemu kongresu knjižnični minister Wickard. Nasprotno pa bodo v Sovjetski zvezji — je poudaril ameriški minister — mornari milijoni ljudi trpti stisko in lakoto.

Bavarški gorski lovec se je nepriskakovano izkraljal na dalmatinskem Dugem otoku. Med komunističnimi tolpmi je zaradi tega nepristojnega presenečenja nastalo silovit preplah. Zadnje komunistične straže so se sicer skušale uprati, a ta njihov odpor je bil po kratkem boju str. Mnogo komunistov je takoj po prihodu obnovil red, da ne bo priveden do grožnje.

Londonski poljski časopis »Wiadomości Polscie« je angleška vlada ustavila, ker si je državljeni prineslo naslednjo resnico: »Za deželo sredinje in vzhodne Evrope bi nihova prisilna priključitev območju sovjetskega režima pomnila enostavno nihovo izključitev iz Evrope.« Tudi tu se je torej pokazalo, da resnica v oziroma.

Duce je ustanovil eltni vojaški zbor z imenom »Cast in boje«. Dostop vanj imajo mladeniči od 18.-25. leta starosti, ki so se pravljenci v prvih vrstah ob strani Nemčije in njenih zaveznikov do končne zmage in ki prispejejo neomajno zvestobo Mussoliniju.

85 fantov so nas poslali v eno kočevskih barak. Za zajirk so nam postregli s prosturo, češ odpočite se in zajirkujte. Zajirka seveda nismo dobili.

Tiste dni so vse tolpe odšle iz Kočevja na Turjak. Ze prve dni so od tam pripeljali ranjence, ki jim je pomagal kočevski zdravnik dr. Hočevar.

Obljube o zmaghah

Kmalu smo dobili novega komandanta. Že pri njegovem pozdravnem nagovoru pred zborom smo občutili, kakšnega moža so nam postavili na delo. Dejal nam je:

»Sedaj ste partizani in niti Bog vam ne zbrise tegat! Ne Bog niti hudič! Svet vas do danes ni poznal, vedeite pa, da bo vaše ime nekoč še slavno. Nemci so v načinu občutnosti. Resnih, možnih obrazov so stopili iz dvorane in s ponosom junakov prenesli vsa zašramovanja.

»Nikoli ne bom pozabil grobne tišine, ki je zavladala po gorovu »tožilca Staneta, ko je predlagal za »zločince« — smrt. Nikoli ne bom pozabil ponosnih in samozavestnih zagovorcev kočevskih žrtv, nikoli dostojanstvenega nastopa, s katerim so junaki sprejeli obozdrobo! Take samozavestni nismo v življenju nikoli niholi! Niti za trenutek niso popustili njihovi živel, četudi je bila sodba že naprej znana. Ko smo jih po 15 urah procesa in 7 urah zasmehovanja spremili nazaj v Ječe, nismo videli v njihovih občutnosti. Resnih, možnih obrazov so stopili iz dvorane in s ponosom junakov prenesli vsa zašramovanja.

Občutje o zmaghah

Kmalu smo dobili novega komandanta. Že pri njegovem pozdravnem nagovoru pred zborom smo občutili, kakšnega moža so nam postavili na delo. Dejal nam je:

»Sedaj ste partizani in niti Bog vam ne zbrise tegat! Ne Bog niti hudič! Svet vas do danes ni poznal, vedeite pa, da bo vaše ime nekoč še slavno. Nemci so v načinu občutnosti. Resnih, možnih obrazov so stopili iz dvorane in s ponosom junakov prenesli vsa zašramovanja.

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»Fantje, kmalu bomo šli na izlet v Trst, na Dunaj na pisanje in v Gradec na pivo. Da bomo to čimprej dosegli, moramo hitro vpostaviti železniško zvezo z Grosupljem in Ljubljano.«

»

RHB - ZGODBA O TISOČ IN TISOČ SMRTIH

Strahotne zgodbe iz internacijskega taborišča, kjer je po krivdi slovenskih komunistov in njihovih badoljevskih zaveznikov umrlo čez 4800 Slovencev

„Vi, ki tu vstopate, vsak up pustite...“
Te besede je napisal slaven pesnik pred 600 leti in jih postavil na peklenkskrta. Resnico tega izreka ni najbrž še nihko tako brdo doživel kakor tisti ne-srečni Slovenci, ki so jih poleti 1942 badoljevc odpeljali na sončni Rab, da bi jih zavarovali pred komunisti.

Ni bilo v tej vojski večje ironije, podlosti, laži in hinavščine, kakor je ta trditev. Kar so badoljevi počenjali s Slovencem na Rabu, je barbarstvo.

Ne preteže, ne greha ne bo mogoče pred zgodovino utajiti niti opravičiti. Stoletja ne bo mogel oprati s sebe maledžati, ki je zadržil Rab.

Danes ga ni med Slovenci človeka, ki ga beseda Rab ne bi presulinila v dno duše. Rab je postal slovenska Kalvarija. Na Rabu bodo romali naši potomci, da se oddolže spominu nesrečnih žrtv in njihovemu trpljenju, ki so ga ti ljudje prestali za rešitev in svobodo slovenskega naroda. Spomin na rabske žrtve mora biti nam in našim potomcem glasen opomin, kaj je komunistična svoboda in savojska pravica, zekaj rabško žaloigrō so uprizorili komunisti, v sporazumu s svojci, ker so si od tege obetali korist oboji.

Nekako decembra 1941 je zapustil naše hribo zadnji narodno usmerjeni človek. V hribi so dobili vso besedo komunisti, toda vrste njihovih borcev so bile zelo redke. Takrat se je jasno pokazalo, da so komunisti med Slovenci v veliki manjšini. Če so hoteli ostati, so si morali izmisliti nov načrt in pridobiti zanj savojsko vojsko.

Spomladji 1942 so komunisti pri nas uprizorili burko z rdečimi republikami. Prvo v Ložki dolini, drugo na Dolenjskem. Ta burka je potekala takole:

Komunisti so »osvobodili« ljudstvo vedno 3 dni potem, ko so se kraljevi karabinjerji umaknili, seveda po dogovoru. Savojo so poten julija uprizorili krvavo komodijo s svojo ofenzivo in so »osvojili« deželo nazaj, toda iz vsakega kraja so se komunisti že dan prej umaknili. Doma so pustili nedolžne ljudi, ki so morali po njihovi zapovedi stražiti in delati tlač starim tolovjem. Ti se niso prav nikjer eksponirali, temveč so se previdno držali roba gozda, pač pa so plašili in hujskali ljudi, naj več pred savojo v hribe.

Ker ljudje niso hoteli v hribe, so komunisti pustili savojocev točne sezname »kompromitiranih« ljudi. Med te so pomešali vrsto komunističnih nasprotnikov iz vseh političnih taborov. Večino na seznamih so imeli ravno ti. Komunisti so upali, da bodo ljudje iz strahu pred kaznijo bez ali v hribe, toda niso. Savojo so si pa mislili svoje.

Posledice dogovorjene ofenzive

Kaj pa posledice te dvoljene igre? Te so bile grozotne, nečloveške in usodne. Pod pretezo, da pobijajo komuniste, so savojoji postrelili mnogo nedolžnih Slovencev, med katerimi ni bilo niti 10 odstotkov komunistov. Ves julij, avgust in september je tekla po naši slovenski zemlji nedolžna kri v potokih. Samo v Ložki dolini so ubili savojoji nad 220 ljudi, pa so bile vasi, po katerih so pomorili prav vse prebivalce. Na miljarde škode so povzročili s poziganjem in rušenjem.

Za Notranjce, Dolnjce in za prebivalce Gorkega Kotarja so takrat nastopili svetopisemski časi. Če bi se bili, kakor pravi srbska narodna pesem, dotaknili zelenega bora, bi se še ta v njihovi roki posušila.

Ko je bilo tega nečloveškega pobijanja slovenskih množič le preveč, so si savojoji izmislili drugačen načrt. Slovence je treba s pomočjo komunistov uničiti, toda počasi, skrivljiv in brez krvi.

Zato je prišlo do Raba.

4842 žrtev Raba v šestih mesecih!

Ves avgust in september 1942 so skoraj vsako noč drveli vlaki z našimi ljudmi proti jugu! V zaprtih živinskih vagonih so se stiskali kakor živina in v strahu pričakovali, kje jih bodo raztovorili. Dvanajst tisoč so jih na tak način odvlekljili na Rab. Med temi ni bila niti desetina komunistov.

Dvanajst tisoč nedolžnih Slovencev so savojoji sprejeli v svoje varstvo, na pol gožil, kakor so jih pobrali s polja in od dela, da jih bodo na Rabu laže »zaščitili« pred tolovjem!

In res so jih lepo »zaščitili«! Izmed 12 tisoč jih je umrlo v šestih mesecih 4842. Teh 4842 grobov vpije do nebes. Ti grobovi so najjasnejši dokaz, kam privedejo narod prodani politični zločinci, če jim ljudstvo nasede.

Domislišča ne premore pravljic, ki bi bile vsaj približno podobne eni sami zgodbi na Rabu. Tistih, ki so jih doživeljali umrli nesrečni, ne bomo slišali nikdar več, kajti mrtvi ne govore. Je pa še živih ne-kaj takih Slovencev, ki so se izvili smrti iz objema?

Pošlušajmo, kaj nam priporovede preprot kmečki človek, ki je zapustil Rab kot zadnji slovenski interniranec:

»Dne 3. avgusta 1942...«

»Za ofenzive so savojski vojaki obokili našo vas. Bilo je dne 3. avgusta 1942, ponedeljek zjutraj ob pol osmih. Pobrali

so vse moške od 16. do 60. leta. Ker so se bili Kočevarji že odselili, so nas iz treh vasi nabrali samo 17 fantov in mož.

Meni so zapovedali, da moram peljati v Kočevsko Reko sod vode in da se bom vrnil. Ko sem vodo res pripeljal, so mi vzel voz, sod in konje. Tega vsega nisem nikdar več videl.

V Kočevski Reki so nas najprej tepli pozneje so nas hoteli pa kar vse postreliti. Nato so si premisili in so izmed nas ustrelili samo 4. može.

Vsega skupaj je bilo v Kočevski Reki ubitih 25 ljudi, ki leže v skupinem grobu za vasjo. Mi smo bili vsi zelo preplesani, ker nismo niti vedeli, koga streljajo in zakaj.

Iz Kočevske Reke so nas gnali v Mavoro, kjer so nas zgneti v 40 m dolg šotor, podoben baraki. Tam se nas je ubralo nekaj čez 100. Gonili so nas vsak dan ob 7 zjutraj na delo. Nič nismo vedeli, kaj so bili nami. Govoriti nismo smeli z nikom, tudi s sorodniki ne. Zasljevali nas pa tudi niso.

Hrana je bila zelo slaba, vendar so po zneje dovolili, da so nam domaćini po vognihki poteli. Spali smo na slami, toda uši so nas hotele požreti. Cistiti se nismo mogli, ker nismo imeli niti perila niti mlin. Ceprav nismo vedeli, kaj se bo z nami zgodilo, smo na tihem le upali, da nas bodo kmalu izpustili domov, ker smo bili vsi nedolžni...

»Ustreljeni boste...«

Dne 13. avgusta pa se naš tenente ne-nadoma spomni in nam zapove, da moramo delo zapustiti že ob devetih, ne ob enajstih. Vsi smo mislili, da bomo šli morad domov.

Ko smo se postavili v vrsto, nam pove, da nas bo dal ob treh popoldne 8 postreliti, če da smo hoteli prijeti za orožje.

Najprej odbere dva brata, potem pa ke 6 može in tudi mene med njimi. Jokali smo, prosili in molili, vendar ni bilo pomoči.

Tenete je kričal na nas, da smo »tutti comuniste« in da nas je treba vse postreliti.

Vrnili smo se v barako, kjer nas je dal vseh osem močno zastrati.

Tistih ur ne bom nikdar pozabil. Že sami smo se strašno bali smrti, pa so nas še vojniki plašili. Nepremehoma so hodili okrog nas in nam z rokami in glavo kazali, da bomo ob treh že »dormirek tam sunzaj.

Poletil se nas je obup, da smo padali v nezavest. Opoldne ni nikče jedel. Tudi ostali interniranci ne, ker so bili tudi oni zelo potrli. Bili so se, da se drugi dan ne bo tudi njih kaj takega pripetilo.

Kar zasebilo me je, ko sem opazil za žico stojede ženo, ki mi je opoldne prisnela jesti. Ko sem ji vrnil nedotaknjeno hrano, je začela še ona jokati. Kazali smo z rokami, da smo že jedli, toda žene so slutile, da se nekaj dogaja.

»V imenu človeškega dostojanstva«

Komanda 4. čete III. bat.

11. 8. 42.

Nar. položaju, 2. I. 1942.

Štab III. bataljona

na položaju

V izvajevanju naredjenja smo postali novi 4 bojni patrole s 4 puška-mitraljezi in nalogom, da priženejo vse civilno prebivalstvo v našo komando. Trenutno (ob 20 h) je tukaj zbranih 50 civilistov, med temi 20 žensk (10 zajamčenih devic). Posebna patrola, ki smo jo postali po vino in cigareti doslej še ni prispeila, vendar jo vsak moment pričakujemo. Prosimo vas, da radi tega vino in cigarete za slučaj, da patrole ne bi bilo.

Prispevku celotnega štab III. bataljona na čas. komandanti, ker so storce ne morejo.

Smrt fašizmu — Svoboda narodu

Nar. položaju:

Komanda

Štab 3. bat. U.B.C.

Na položaju, 2. I. 1942.

Komanda 4. čete

Na položaju.

Vračamo vam akt zaradi nepravilnosti na daljni postopek.

V brojnom stanju imate samo 2 puška mitraljeza in nam jasno kje ste dobili

ostala dva. Bržko v horbi! z devicami.

All mogoče Joža vodi device???

Stab se bo vašemu vabilu odzval polnoštivilno. Device potolažite / najbolje, da jih namocite v vodo!

S. F. — S. N.!

Politkomisar: Stepkov

To je bilo storjeno in uradno zapisano v tretjem letu komunistične »Osvobodilne fronte«, potem ko so nam neni voditelji, povelniki, zagovorniki in opravitevralci dan za dnevnopredsedovali, da se boro za svobodo, za boljšo bodočnost, za novega človeka, za človeško dostojanstvo, za moralno, V imenu vsega tega so nam požgali in izropali pol domovino, poklali tisoči njenih najboljših sinov. O njihovem delu za boljšo bodočnost govorijo počasno štrelce razvaline slovenskih vasi, govorijo vrste brezimnih grobov po gozdovih in poljih, govorijo tisoči lačnih srot, najbolj nedolžnih žrtev »novega človeštva«.

A vsé to »osvobodilec« še ni zadosti. Isti ljudje, ki po ustih Vidmarja, Koebeke, Kidriča, Rusa, po ustih raznih ljubljanskih poblenjih grobov v taki in takih oblikevajoči boju za človeško dostojanstvo; isti ljudje — po lastnem uradnem priznanju — med osmojimeni stenami izumrlih slovenskih vasi jemljejo preganjanemu, zeganemu, vsako uro za življeno trepetajočemu slovenskemu človeku poslednje, kar mu je v vsoj tej rdeči grozli ostalo: zadnji ostanki slovenskega dostojanstva; slovenski ženi, slovenskemu dekletu, ki sta že tri

s seboj prinesete.

Pričakujemo celotnega štab III. bataljona v naši komandi, ker so device že nestrne.

Smrt fašizmu — svoboda narodu

Nam. politkom. nečitljiv

Komandir: Maks

Komanda 4. čete III. bataljona
U. B. I. C. (Udarne brigade Ivana Cankarja).
Na položaju, 2. I. 1944.

Štabu III. bataljona

na položaju.

V izvajevanju naredjenja smo poslali po vasi 4 bojni patrole s 4 puška-mitraljezi z nalogom, da priženejo vse civilno prebivalstvo v našo komando. Trenutno (ob 20 h) je tukaj zbranih 50 civilistov, med temi 20 žensk (10 zajamčenih devic). Posebna patrola, ki smo jo postali po vino in cigareti doslej še ni prispeila, vendar jo vsak moment pričakujemo. Prosimo vas, da radi tega vino in cigarete za slučaj, da patrole ne bi bilo.

Pričakujemo celotnega štab III. bataljona v naši komandi, ker so device že nestrne.

Smrt fašizmu — svoboda narodu

Nam. politkom. nečitljiv

Komandir: Maks

Popoldne prihitita v pisarno brigadir in vojni kurat. Slišali smo glasen preprič. Ob treh so nas postavili v vrsto. Približala se je ura smrti. Stali smo v vrsti in jokali.

Cež nekaj časa nam je prišel tenente povestat, da nas je rešil vojni kurat...

Bog ve, kaj bi morali še vse preprečiti, da nas niso 22. avgusta odpeljali v Kočevje. Ko sem bil že odšel v Kočevje, je brigadir naročil moji ženi, naj mi pripelje kolo, če da ga bom potreboval. Kolesa nisem nikdar več videl, menda je šlo za konji.

V Kočevju so nas imeli dva dni zaprte v Dijakškem domu. Jesti so nam dali samo čisto juho in na dva moža hlebek kruha. Kdo je imel denar, je plačeval po 25 lir hlebček kruha, kdo pa ne, je stradal.

Hvala P., da so nas tretje jutro načeli na vrto, in odpeljali proti Ljubljani. Bilo nas je nekaj čez tri sto, da so bili komunistov skoraj nobeden. Takrat sem prvi spoznal, da nekaj ni v redu.

Z Kočevju so nas imeli dva dni zaprte v Dijakškem domu. Jesti so nam dali samo čisto juho in na dva moža hlebek kruha. Kdo je imel denar, je plačeval po 25 lir hlebček kruha, kdo pa ne, je stradal.

Do Postojne je bilo še kar mirno. V Postojni pa so nas začeli pljuvati in zmerjati. Nič nismo vedeli, kam nas bodo peljali.

Tam se nas je nabralo okrog 600 ljudi. Ob treh popoldne so nas vkrali na ladjo. Nič nismo vedeli, kam nas bodo peljali. Na ladji so pa že začeli šepletati, da gremo na otok Rab.

26. avgusta ob 7 zvečet je pristala ladja v lukni. Ko so nas izkrali, so nas odpeljali v spremem taborišču, ki je oddaljeno pet kilometrov od pristanišča. Tam so nas začeli preštevati. Vem, da so nas začeli več ko 20 krat števili. Tako je bilo vedno. Kadarki je bil kaščen zbor, vedno šteje najmanj desetkrat. Pozneje, ko so bili ljudi izolabili, se je večkrat zgodilo, da nam je kdo med števjem umrl.

pasu. Vsa voda in blato sta se valila v ženska taborišča. Vsa taborišča so plavalni. Nismo vedeli, ali bi se bolj varovali pred tem ali pred vodo. Naši kovčegi so plavali v četrti sektor kribov. Nekateri so bili tisto noč ob vse.

Vso noč smo stali v vodi in čakali jutra. Zjutraj smo zvedeli žalostno novico, da je ponosni utonilo 5 otrok v ženskem taborišču. Take noči še ne pomnim in je najbrž ne bom več doživel.

Se hujše pa so bile posledice povodnj. Ljudje, ki so bili zaradi slabih hrane že itak šibki, so začeli v začetku oktobra umirati v večjem številu. Ob takih hrani bi poginila vsaka žival.

Glavni vzrok smrti je bila hrana. Bila je tako, da če bi z nami ravnali kakor z angelščki, če bi nič drugega ne delali kot ves dan mirno ležali v samih pernicah, pa še ne verjamem, če bi bilo ob tistem morda pol ljudi manj umrlo, kakor jih je, ali pa sploh nič manj. Tako smo pa morali še delati, preganjali so nas ko živino in tepli.

Hrana in kuha

Dobivali smo prvi mesec 16 dkg kruha dnevno in opoldne poleg male mesec čisto juho. Drugi mesec pa so nam dajali zjutraj četr litra grenke črne vode, opoldne si dobili nezabeljeno vodo, notri pa en dan od nič do sedem makaronev, drugi dan pa od nič do 30 zrne riža, popoldne 7 dkg kruha, zvečer isto kakor opoldne.

To se je vrstilo iz dneva v dan od septembra do sreda januarja. Jasno je, da mora ob takih hrani vsak človek najpozneje v treh mesecih umreti.

Kako so kuhalni Vsak sektor je imel dvanajst kotlovin, ki so bili narejeni iz prečnih bencinskih sodov. V vsak kotel je šlo 90 litrov vode in vanjo je vrgel kuhan, kako strašno je. Kdor bi se pa le rad sam prepričal, če je to res, naj doma stehata in razdeli na liter vode ter samo dva dni živi ob tej hrani. Mislim, da bo prislo po liter vode 8 gr riža in kapljica olja. Poskusite!

Ze proti koncu septembra smo obnemogli. Oglasili se je glad. Najprej so nam odpovedale noge, zateli smo se opotekati in padati. V želodevu smo čutili majhne bolečine, pred očmi se nam je delala tema in bolela nas je glava. To ni prenehalo niti za hip, pač pa se je vsak dan stopnjevalo.

Seveda smo vti tisti, ki si nismo mogli nikakor pomagati, že oktobra padali kot snopje. Dogodilo se je večkrat, ko smo stali v vrsti pred kotlom, da je kdo koga le malo sunil in smo popadali vsi kakor domine. Čez jarek, ki je bil dva metra širok, sem se plazil vse četr ure, pa tudi po pol ure. Ce sem padel, sem bil srečen, če sem v četr ure vstal. Po večini smo morali nogi na vsako višje mesto vzdigniti z rokami. Bili smo samo še senče živih bitij!

Odpulta noč in dan so groba vrata

Lahko rečem, da smo bili živi mrljšči. Smrt je kosila med nami brez truda. Ljudje so umirali vsako minuto in povsod. Nihče ni na ležišču ležal bolan in potem umrli. Zvečer je legel zdrav in bil zjutraj mrtev, ali pa je umrl pred kuhanjo, na delu, v vrsti, sploh povsod.

Zgodilo se je n. pr. tole: Desetarji so popoldne razdelili med interniranke kruh. Hlebeki pa niso bili vse enake oblike, ampak so bili nekateri višji, drugi nižji, nekateri ožji, drugi širši, toda teža je bila enaka.

Seveda ne bi nikdar prepričal ljudi, da ni eden večji kot drugi. Zato smo se dogovorili, da je vsak dan drugi dobil večji hlebek.

V šotoru poleg mene sta se nekega dne sprala dva iz Podgorje pri Starem trgu. Gril in Lah Ludvik. Najprej sta si grozila, nato pa sta se sposrijela. Desetar se je smerjal in ju je pustil kakih pet minut sama v šotoru. Čez nekaj minut mi je reklo: »Grem pa pogledat, kako sta se zmenila, da kar molčita.« Ko je stopil v šotor, je Lah držal v roki odgriven kruh, v ustih je imel grizljaj in mrtev je bil. Gril je pa ravno umiral, tudi s kruhom v roki...

Takih in podobnih smrti je bilo na tisoč. Ljudje so umirali kar med jedjo. Ždaj si bil, zdaj te ni bilo več!

Prve dneve oktobra so začeli umirati v večjem številu, 5 do 10 vsak dan. Novembra jih je umrlo že po 50 dnevno, decembra blizu 100. Dne 31. decembra 1942 jih je umrlo 148. To je bilo največ en dan.

Veliko jih je umrlo tudi že na poti proti domu, nekateri v bolnišnici v Ljubljani, drugi pa doma. Še pol leta pozneje si bil vedno v nevarnosti, da umreže zradi posledice z Raba.

Da bi se ljudje rešili pre smrtjo, so poskusili vse.

Boj za življenje

Tisti, ki so imeli denar, bi si bili kupili kar kar in za vsako ceno. Toda denarja sploh nisi smeli imeti, ampak le bone. Bonov pa niso dali, čeprav se nekaterim vzel na tisoč lir. To je najboljši dokaz, da so nas hoteli vse pomoriti z laktoto.

Pa tudi če bi kakor koli dobil bone, nisi imel kje in ne knj kupiti. Na delu smo se shajali s civilisti, ali Bog na daj, da bi same besedico spregovorili. Takega so pretepli, in kdor je bil tepen, je govorito knalu umrli. Z vojaki tudi nismo smeli govoriti. Tako smo bili popolnoma odrezani od vsega sveta.

Pisarili smo domov po pakete, toda naša pošta je stala od avgusta do septembra v štabu. Koniec novembra so začeli pošiljati še pošto z Raba. Prav redkim se je posrečilo, da so s pomočjo vojakov vtihotaplili pisma na Reko, toda v teh plimah ni smeli biti označen kraj, kje smo.

Vsi smo uvideli, da za nas ni več iz hoda. Ker od zunaj ni bilo pritakovati ponobi, so se skušali ljudje rešiti sami. Kdor je imel kakšen denar, je kupil, kar je mogel. Kruh je bil po 570 lir kilogram,

hlebek 40 lir. In še sreča, če si ga sploh dobili!

Ljudje so dajali za kruh ure, prstane, zlatnino, vse, samo da bi se rešili. Nekateri so se res polakomuni zlata, pa so svoj hlebek prodali in potem tudi umrli. Drugi so zamenjavali kruh za tobak, tudi so kaj kmalu umrli. Kdor si je skušal kaj pritrigrati, ta je umrl že oktobra ali najpozneje novembra.

Kdor pa ni imel ne denarja, ne zlatnine in ne oblike, da bi zamenjal, ta je pojedel vse, samo da bi se rešil. Slabo bi vam bilo, če bi samo videli, kaj vse so ljudje jedli!

Meni se je dogodilo tole:

Nekoč smo dobili malo mesa. Moje je bilo žlavo. Ker nimam zob, sem ga pogoljni bolj celega, pa bi se bil kmalu zadušil. Sosed mi je moral potegniti žilo iz grla — in jo je vrgel pred šotor. V istem trenutku pride mimo neki interniranec, pobere žilo in v usta z njom! Mi smo kričali za njim, naj jo vrže ven, on pa je bežal, kar so ga noge nesle, ker se je bal, da mu je ne bi vzeli.

Drugi primer:

Na sveti večer se je privlekel v naš šotor Bavec Janez iz Vrha pri Starem trgu. Ker je bil capo sektora, je imel vse dovolj.

Dogajali so se še hujši prizori. V boju za obstanek so ljudje poskušali prav vse. Nešteto primerov je bilo, da so interniranci prikrivali smrt svojega soseda po tri dni, če so le mogli, samo da so dobili njegov delež. Neka ženska iz Gereva je skrivala poleg sebe mrtvega otroka 7 dni, dokler ni začel neznosno smrtni. Kakor vidite, se ljudje mrtvecov ne boje, pač pa smrtni.

Morda bo kdo mislil, da pretiravam, pa napiši. Pojdite na Ledino, tam so še žive priče, ki vam bodo povedale še kaj hujšega...

Hijene

Človek bi pričakoval, da bodo take smrti vzbudile usmiljenje, pa je bilo prav narobe. Med nami so bili ljudje, ki so z izžemanjem povzročili na tisoč smrti.

Vsa naša uprava je bila v rokah komunistov. Ti so delali z nami kakor svinje z mehom. Saj je bilo lahko, ko so jih s svojimi podprtih. Komunisti in badoljevi so delali sporazumno, to je živa resnica.

Nekako prve dni oktobra so se dogovorili vsi desetarji II. sektora v I. campu, da gredo v pisarno sektora, da razlože, kakšne krivice se dogajajo od domače komunistične uprave. Komandant sektora je bil velik in debel sergeant. Ker so mu desetarji potožili vse gorje, je začel matati z rokami, groziti in vpit: »Commandante!« Samo to sem slišal, tako je rjovel. Rekel je, naj se pride kar k njemu pričovat, če komu ni kaj prav, bo že videl.

Vsaka pritožba je bila nemogoča, zato so nas lastni rojaki še bolj izkoriscali.

Kuharji so pojedli mastno, nam so dali vodo. Okoli kotla se je vrtelo osem do dvanaest ljudi namesto dveh. Capo je razpolagal s hrano in si ni samo zasejemal več, temveč je tudi prodajal. Kradil so ti ljudje iz kotla in potem skrivali predajali. Skodelica »juhe« je bila 10 lir. Prodajali so na debelo. Omenjali Bavec je bil vodja kuhanje v III. sektorju. Ko je šel domov — prej kot vsi nedolžni — je šel s seboj čez 30.000 lir in velike zlatnine.

Neki Berš je bil capo II. sektora. Ta človek je nabral ur in prstanov nekaj kljuk, denarja pa toliko, da si je kupil — ne vem ali avto ali hišo —.

Nadloga za nadlogo

Poleg lakote so prihajale še druge nesreče. Tista nevhitala nam je odnesla vso slamo. Tia so bila vlažna in morali smo ležati tako rekoč v vodi. Ko je pritisnil mraz, so tia pod nogami zmernila in smo spali na ledu. Včasih sem imel pod seboj 20 cm debel led. Za edo pa samo tanko pogrinjalo. Zaradi lakote so postali ljudje popolnoma neobčutljivi proti mrazu in proti vročini. Nekemu interniranec so hlače do kolena zgorele in ni prav nič čutil, še posebno.

Edino, kar smo delali nekako skupno, je bilo trgovanje in prekupevanje, ki se je vršilo v tretjem sektorju prvega campa.

Tam so bili zbrani namreč vsi vložni tihotapeci iz Notranjske, ki so hodili v Karlovec po konje, zato smo krstili III. sektor za »Karlovec«. Ce si hotel kaj prodati, si moral iti v Karlovec. Semenj je seveda trajal, dokler nas ni razgnal kak sivojec. Ce nas je dobil, je prišla huda kazen in odvzeli so nam, kar smo imeli. Zato smo tudi bežili, kar se je dalo.

Meseca maja 1943 je prišlo okrog 4000 Judov.

Prodajali smo iz žepa v žep, če da nas ne dobi oficir.

V taborišču ni bilo nobenega priateljstva, nobene poštenosti in nobenega usmiljenja. Prav to ni bilo, toda pomagati se ne da.

Vse poletje smo zabilis s prikritim prodajanjem. Vedeli pa smo, da dolgo ne bomo na Rabu, ker smo na vojakih opazili veliko mlačnost, na oficirjih pa strah.

Pričakovali smo, da se bo nekaj zgodilo.

vi pomrli, če bi se ne bile razmere pridružile. Februarja meseca bi bili vsi mrtvi.

Grozote se odkrivajo

Prav kmalu so začeli ljudje zunaj pripovedovati o strahotah z Raba. Res je bilo strogo nadzorstvo, vsega pa le niso mogli.

Septembra meseca nas je kot prvi obiskal škof dr. Srebrnič. Ze s samih obravnav zavodil ter objavil pomor.

Decembra meseca so začeli še določiti, da so prinesli tuji listi strašna poročila z Raba. Objavili so da celo slike. To je saj vojaco tako razčailo, da so izvedli v vseh taboriščih natančno preiskavo. Prevrgli so nam vse, tudi žepe, vsako enjico, posodo, obliko, šele te.

Pozneje smo zvedeli, da so iskali fotografiske aparate.

Tako je prišla skrivnost na dan. Svet je zvedel za naše razmere. Savojev je bilo malo sram. Videli so, da se pri tej upravi razmre na Rabu ne morejo izboljšati, zato so sklenili, da to taborišče razpuščajo.

Sredi januarja smo se začeli razhajati.

Beg iz groba

Nekaj malega so jih poslali domov. Ti so bili sami komunisti. Kolikor jih je moglo še hoditi, so jih poslali v Italijo v druga taborišča. Lažje bolinike so namestili po barvah: a, b, c, d, e, f, v vsako barako po 26 ljudi.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

Najhujša bolna so razdelili po hotelih na Rabu. Med temi sem bil tudi jaz.

S. S. VANDINE:

Skrivnostni zmaj

16

D O S E D A N J A V S E B I N A

Po veseli domači zabavi pri Stammovih se gre vsa družba razen Stamma, ki je bil videti hudo pijan, kopat v bližnje jezero, kjer Montague takoj po prvem skoku v vodo skrivnostno izgine. Policija, ki jo o dogodku obvesti Leland, hišni prijatelji Stammovih, zasliši vse, ki so bili tisti večer pri Stammovih, ter brž ugotovi, da nikomur razen Montaguevega zarotenka, Stammove sestre, ni nik kaj posebno žal za pogrešancem. Kriivo skušajo valiti drug na drugega, Stamm sam in njegov finančni svetovalec Greer posentia, da se je Montague pri svojem skoku v jezero ubil v utonil. Najbolj presestljiva pa je trditve Stammove matere Matilde, ki pravi, da je Montaguev jezeru ugrabil zmaj in njegovo tropljo odnesel na kraj, za katerega da ona dobro ve, a da tege ne bo nikoli nikomur povredila.

Da bi našli truplo, spustite vodo iz jezera. Na pogrešanca ni sledu in tudi ne kakšnih stopinj ob jezerni, ki bi kazale, da je Montague kam odšel. Na blatenim jezerskih dnu pa policija najde sledove lac, podobnih zmajevim.

V pogrešancevi obliki najdejo potem pismo, v katerem mu neka ženska piše, da ga bo tisti večer prisla z avtomobilom čakat k jezerni Uganka postaja spriča, ker še bolj zapjetina, posebno še, ko nekateri zaslišani izpovede, da so tisti večer res slíšali nek avtomobilski hrup blizu jezera.

Pogrešancemu truplu najdejo v ledeni kotanji onkrat jezeru. Na prsih ima rano, ko da je že zgrbil zmaj. Stammova mati naj bi to reje, da imela prav. Vsi se zelo zanimali nad najbolj trupla in nihče ne zna pojasnit, kdo naj bi bil Montaguev ubil. Na razpolago ni nobenega tehničnega dokaza, tudi potem ne, ko zdravniški izvedenci pove svoje mnenje, pa katerem naj bi bil Montagueva nekdo najprej ufaril po glavi, ga nato zadavil, zvezek čez skale in trečil v tisto ledeniško kotanjo.

Nobene reči iz zamotanega položaja niti po ponovnem zaslijanju igralke Rosite Steele in Mr. Adamove, od katerih prva spet vali sum na Lelandu, ki da je kot zamorec zmožen vseh vragov, druge pa Stammova finančnega svetovalca Greeta, češ da je Montagueva sovražil in mu celo grozil, da ga bo spravil s poli.

XIV. POGLAVJE.

Nepričakovana razplet.

Nedelja, 12. avgusta, ob 17.30.

Bila je ura pol šestih popoldne, ko smo Markham, Vance in jaz zapustili staro Stammovo hišo in se podali na Vancejevo stanovanje. Vsem članom Stammove družine in gostom je bilo ukazano, da morajo ostati tam do drugega dne in da ne smejo oditi s Stammove domačije. Stamm nam je pri tem vso vlijudnostjo pomagal. Greer se je nekaj upiral in prišel celo tako daleč, da nam je zagrozil z odvetnikom, nazadnje pa se je le dal v spričaj z misiljo, da ostane tam še štiri in dvajset ur in počaka, kako se bodo dogodki razpletali po najbi Montaguevega trupla. Drugi gojstje so brez ugovora sprejeli Markhamov sklep.

Vse dohode na Stammovo posestvo so zastražili, hišno služenčad pa zasilnil, še prav ni bilo pričakovati, da bi ti kaj pomembnejšega povedali. Heath se je bil odločil ostati med preiskavo tam tudi zato, da bi bolje potekala. Drugi usluženčni oddelka za umore naj bi pri raziskovanju tega dogodka tudi pomagali. Poiskali naj bi osebo, ki jih je Montague obiskoval. Poskusili naj bi izslediti kje ono Heleno Bratt ter po Inwoodu zvedeti morda kaj glede onega avtomobila, ki so ga slišali na East Roadu. Da to poizvedovanje ne bi bilo predolg, so se poslužili običajnega policijskega postopka, ki ga je vodil naredniček Heath.

Vse dohode na Stammovo posestvo so zastražili, hišno služenčad pa zasilnil, še prav ni bilo pričakovati, da bi ti kaj pomembnejšega povedali. Heath se je bil odločil ostati med preiskavo tam tudi zato, da bi bolje potekala. Drugi usluženčni oddelka za umore naj bi pri raziskovanju tega dogodka tudi pomagali. Poiskali naj bi osebo, ki jih je Montague obiskoval. Poskusili naj bi izslediti kje ono Heleno Bratt ter po Inwoodu zvedeti morda kaj glede onega avtomobila, ki so ga slišali na East Roadu. Da to poizvedovanje ne bi bilo predolg, so se poslužili običajnega policijskega postopka, ki ga je vodil naredniček Heath.

»Ne vidim, kako bi na kak drugačen način lahko zgrabili to stvar,« je dejal Markham onemogoč, ko smo sedli na visoko Vancejevem vrtu v udobne pleteče stanjanja.

Vance je bil ves zbegan in zamišljen. »Morda imaš prav. Toda stvari, ki je v tem primeru največ treba radunati, so daleč drugačne od običajnih. Rešitev vsega tega vprašanja je nekje na Stammovem posestvu. Ceden kraj je to, Markham. Nekončno možnosti nudi zaradi svojih nenačudnih izročil, starih praznovnosti, svojega ozračja, ki vlada tu že izra v davno minulih in pokopanih časov, svoje norosti in propadanja, ter zaradi svojih čudnih navad in svojih vragov. Kraj takšne vrste zdudi v človeku čudne sanjarje. Tudi človeka, ki je slučajno tam gost, provzame to jedko ozračje, in takšno ozračje ustvarja odvratne in neverjetno žaloigr. Nisi opazil, kako so te skrivnostne sile zastrupile vse, ki smo z njimi prišli v stik!«

Nekaj trenutkov je Markham nepremično zr in Vancejem, potem pa vprašal:

»Imam koga od njih še prav posebno na sumu!«

Vance je vstal in poklical služabnika. »Nisem misil na poedinne osebe, pač pa prej na vabilive psihološke možnosti, ki nam jih nudi ta primer. Ni mogoče razložiti nihče, da ne upoštavamo onega skrivnostnega zmaja!«

Toda Vance, za božjo voljo!

»Ne, ne, čisto resno mislim. Zaslihom na stranpot, da ga ne bomo upoštavali. Pogledal je kvišku in dejal: »Ves, je ved vrt zmaja!«

Currie je prišel in Vance mu je naročil, naj prinese pižje.

»Zmaj je imel vedno velik vpliv na človeka,« je nadaljeval. »V mnogih verstih naletimo na zmaja v različnih podobah. Razni narodi imajo svojstveno običaje, ki so še zabeljeni z zmaji. Zmaj ima globje korenine kakor kakšno navadno pravljeno bitje. Markham, zmaj je človekova dediščina že iz starodavnih časov. V človeku je vzbujal strah in mu vpletel v glavo čudne pomisleke ter mu ustvarjal vedno bolj živo predstavo o njem. Brez zmaja bi bila zgodbina človeštva čisto drugačna, kakor pa vsega vse povsem uti temu.

Nihče od nas ne more povsem uti temu

bajeslovnemu zmaju, zakaj on igra bistveno vlogo v našem notranjem življenju. Zato vam tudi pravim, da preko zmaja ne smemo iti, ko imamo opravka s tem zločinom, ki ga je konec končev treba pripisovati njemu...«

Vance se je preselil v naslanjanu. Njegove zaslanjane oči so tavale po temnem obzoru Manhattanskih gora.

»Nihče ne ve, kdo je v svojih mislih spodel zmaja, verjetno pa je, da so misli način rodile najbolj zakoreninjene starodavne vratre. V bistvu tudi krščanski pekel ni nič drugačja kot nekolič prikrojen zmaj. Sicer pa so že mnogo razpravljali o nastanku te nadnaravno pošasti, in Moncure Conway pravi v svojem Narodopisu, da je počasnost samo medel spomin na predzgodovinske pošasti. Drugi učenjaki, kakor na primer sir James George Scott, so drugačni misli kakor pa Conway ter prispevajo, da je v bistvu zmaja ljudem na nizki stopnji omike. Ti so si ga predstavljali kot nekako kačo. Naj več je njegov izvor kakšen koli, gre za najrazličnejše vratre, ki so si jih ljudje vpletli v glavo. Budim mnogokrat menjava zmaja med ribami in poznamo celo pravljico, ki pripoveduje, da je kralj Zmaj v ribjem telesu prišel iz morja na suhu...«

Markham je zapičil oči vanj, ko da bi ga hotel z njimi prebost. »Hočeš morda reči...« je začel, a Vance ga je bri ustavil. »Ne, ne... Namam v mislih Stammove zbirke rib. Vprav bajka o zmaju je tista, ki me omamlja...«

In Vance se je spet zamišljeno zazr v nebo.

»Omenil sem, da v vseh starih vratah igra voda važno vlogo, je nadaljeval. »Najpomembnejša pravljica je mordni tista o Kubu Daishiju, ki je v devetem stoletju ustanovil Šingonski budizem. On si je zanimali zmaja na vodi nekega potoka v okrožju Kozukeja. Ko je bila ta njegova zamsel upodobljena, je iz upodobljenega postal prav zmaj, ki je prišel iz voda. In od tod, pravijo, se vedno giblje tam okrog. Ta vrata je brez dvoma v vezi z gosto meglo, ki se vedno dviguje iz one reke. Bajeslovje pozna mnogo kraljih zmajev. Čeprav so živel na jezerih ali po samotnih bajorjih in pod vodo, so kljub temu lahko letali po zraku in se često prenalaši svoje žrtve vne.«

»Kaj hočeš reči? je naglo vprašal Markham. »Avtomobil na East Roadu ob uri, ki je označena na listku...«

Toda kaj možno je, da te ženske tedaj ni bilo za avtomobilske krmilom...« je odvrnil Vance, ne da bi izgubil mirno čas. »Gospod narednik, jaz res ne bi začrpal preveč časa z njo.«

»Iščem jo zdaj in temu se ne namaram odpovedati, je bolejito zadržal Heath, potem pa se spot obrnil k Markhamu in nadaljeval: »Z Montaguejem ni nič novogena. Vedno se je sukral med kiklji, in kako naj bi tako lep fant, kakor je bil, tudi neči Nikard ni bil brez denarja, živel je razkošno, potrošil cel kup denarja, delal pa nikoli. Od kod je denar dobival, nihče ne zna.«

Toda kaj možno je, da te ženske tedaj ni bilo za avtomobilske krmilom...« je odvrnil Vance, ne da bi izgubil mirno čas. »Gospod narednik, jaz res ne bi začrpal preveč časa z njo.«

»Castna beseda, da nimam o tem niti pojma...« Vance se je pri tem zasmehnil. »Toda pravljice algonkijskih Indijancev so zelo podobne starodavnim pravljicam o zmaju. Indijanci, ki imenujejo jezero v Inwoodu, »Zmajovo jezero,« so krivi vráž, ki so z njim v zvezli. Pomembna značilnost algonkijskih pravljic je veliki zajec, ki se imenuje Manabozho. Ta zajec se junaško bori z velikimi, ljudozrcali in čarovnicami. A njegova najslavnejša zmaga je bila tista nad Veliko ribo, ali Zmajem, ki je žrlj ijudi. Ta počast je bila vodni zmaj, imenovan Amangemekdom. Vladal je nad silami Averne in njegova najljubša zavaba je bila v tem, da je iztrebljal v žrlj ribič...«

»Je gledo tistega avtomobila, ki so ga slišali v soboto zvečer, kaj novega? je vprašal Markham.

»Nič,« je odvrnil Heath slabe volje. »V Inwoodu nismo našli nikogar, ki bi ga bil videl ali slišal. Stražar, ki je opravljal svojo službo v drevoredu Payson, je povedal, da ono noč po deveti uri zvečer ni prišel v Inwood noben avtomobil. Od osmih dalje je stražar hodil gor in dol in bil moral videti vse avtomobile, ki bi bili privozili z griča... Vsekakor bi bil avtomobil lahko tudi brez luči obvozil grič.«

»Kaj pa, če iz Inwooda sploh ni odpelj in je še zdaj tu? je izrazil svoj počit Vance.

Markham ga je očiščil z bliskovitim pogledom.

»Kaj se skriva za to pripombe?« je vprašal.

Vance je naredil malomarno krenjenje in pomerjal: »Za božjo voljo vendar, ali mar mislite, da se mora za mojimi opazkami vedno skriniti kakšna tajna misel? Postavil sem enostavno samo drugačno domnevo o tem skrivnostnem vozilu.«

Markham je pogordil.

»To so samo beseda, gospod Vance,« je pripomnil. »Preveč nestanovit je način, v katerem je precev dobro vemo, kako je se stavil.«

»Vse je v tem, da je v spodnjem delu načina, kjer je vzdolj, kar smo jih bili slišali v teh zadnjih dveh dneh. Ničesar ne vedo v jih lahko črtamo iz seznama.«

Tedaj je čisto mirno posegel v besedo Vance.

»Gledo hišnika bi dejal, da so le kakšne možnosti, gospod narednik!«

»Zaslišam se služenčad: hišnika fer so barico in potem še enkrat onega maloznajnega hišnika. A nisem izvlekel iz njih nič drugega kot brezpolno bibrarje, kakršne so bile pač vse, kar smo jih bili slišali v teh zadnjih dveh dneh. Ničesar ne vedo v jih lahko črtamo iz seznama.«

Tedaj je čisto mirno posegel v besedo Vance.

»Gledo hišnika bi dejal, da so le kakšne možnosti, gospod narednik. Mogoče je res, da ne ve nihče, a njegove oči vendarle

ravno ne znamenjajo nekega slutnja.«

Heath ga je grdo pogledal.

»To so samo beseda, gospod Vance,« je dejal. »Preveč nestanovit je način, v katerem je precev dobro vemo, kako je se stavil.«

»Vse je v tem, da je v spodnjem delu načina, kjer je vzdolj, kar smo jih bili slišali v teh zadnjih dveh dneh. Ničesar ne vedo v jih lahko črtamo iz seznama.«

Tedaj je čisto mirno posegel v besedo Vance.

»Gledo hišnika bi dejal, da so le kakšne možnosti, gospod narednik. Mogoče je res, da ne ve nihče, a njegove oči vendarle

ravno ne znamenjajo nekega slutnja.«

Tedaj je čisto mirno posegel v besedo Vance.

»Gledo hišnika bi dejal, da so le kakšne možnosti, gospod narednik. Mogoče je res, da ne ve nihče, a njegove oči vendarle

ravno ne znamenjajo nekega slutnja.«

Tedaj je čisto mirno posegel v besedo Vance.

»Gledo hišnika bi dejal, da so le kakšne možnosti, gospod narednik. Mogoče je res, da ne ve nihče, a njegove oči vendarle

ravno ne znamenjajo nekega slutnja.«

Tedaj je čisto mirno posegel v besedo Vance.

»Gledo hišnika bi dejal, da so le kakšne možnosti, gospod narednik. Mogoče je res, da ne ve nihče, a njegove oči vendarle

ravno ne znamenjajo nekega slutnja.«

Tedaj je čisto mirno posegel v besedo Vance.

»Gledo hišnika bi dejal, da so le kakšne možnosti, gospod narednik. Mogoče je res, da ne ve nihče, a njegove oči vendarle

ravno ne znamenjajo nekega slutnja.«

Tedaj je čisto mirno posegel v besedo Vance.

»Gledo hišnika bi dejal, da so le kakšne možnosti, gospod narednik. Mogoče je res, da ne ve nihče, a njegove oči vendarle

ravno ne znamenjajo nekega slutnja.«

Tedaj je čisto mirno posegel v besedo Vance.

»Gledo hišnika bi dejal, da so le kakšne možnosti, gospod narednik. Mogoče je res, da ne ve nihče, a njegove oči vendarle

ravno ne znamenjajo nekega slutnja.«

Tedaj je čisto mirno posegel v besedo Vance.

»Gledo hišnika bi dejal, da so le kakšne možnosti, gospod narednik. Mogoče je res, da ne ve nihče, a njegove oči vendarle

Varanje - nato uničevanje slovenskega kmeta - poglavitični cilj komunistične gospodarske politike

V prejšnji številki »Slov. doma« smo prinesli vrsto izvirnih dokumentov o uvajanjju boljševiškega gospodarskega reda pri nas. Iz njih je bilo razvidno, da so vse gospodarske fraze, s katerimi so skušali pridobiti našega kmečkega slovence za komunizem, le propagandna gesla, za katerimi se je skrival prav in edini cilj gospodarskega programa rdeče Osvobodilne fronte – sporelazirati našega kmeta in ga tako prisiliti k boljševizmu.

Danes primašamo vrsto kričečih primerov o dejanskem uvajjanju tega gospodarskega reda pri nas. Ti primeri iz resničnega življenja docela jasno dokazujejo naše poprejšnje trditve in s tem dopolnjujejo omenjene komunistične faksimile. Op. ur.

Ena sama živa in zgornova slika komunističnega gospodarstva pri nas so požgane slovenske vasi, prazne kaše, prazni hlevi, razdejani gradovi, izropani gozdovi, pa tudi zaostne prikazni boshi in raztrganih drečnih tolovanj samih.

Vedno je bil in bo tudi vedno ostal resničen izrek, da gre navsesadnje vse skozi želodec, seveda že ta izrek vzamemo v nekoliko širšem pomenu. Posebno to velja za kmeta, ki je zrasel s svojo zemijo in svojim imetjem. In kaj smo skoraj vsi Slovenci drugega kot kmety?

Kmet pridobi, če ga v njegovem čutu za lastnino podpira, ali za vedno odibije, če mu krate starje pravice do njegove zemlje in do prigaranih gospodarskih dobrin. Neodustitivo pa se mu zameri in ga v srce zadeneš, če mu hočeš zemljo celo odvzeti.

S tega stališča moramo opazovati in presojati navidezno naklonjenost, ki jo je naš kmečki narod od začetka kazal do spremno prikrtega komunističnega gibanja, ki se je skrivalo za tako zvano Osvobodilni fronto. Prav tako moramo pa tudi usmerjati yes odpor in sovražnost do tega gibanja danes, ko je s svojim delom pokazalo, kaj prav za prav hoče in je zadelo kmeta tam, kjer je najbolj občutljiv.

Kje boste dobili kmeta, ki bi se odrekel lepi graščini in zemlji, ki so jo komunisti v začetku obljubljali našim kmptom. Brdki so pa ljudje bili razočarani, ko so videli ne samo, da ne bodo ničesar dobili, ampak da jim kratej celo pravico do njihove lastne zemlje in jim hočejo vzetí še to, kar imajo, kar so njih predniki s težkim trudom skupaj spravili in kar oni sami danes s težkim trudom ohranajo za svoje potome.

Preden bomo prikazali razvoj tega komunističnega »gospodarstva«, komunistično taktiziranje in tej panogi ter komunistične celi, si moramo najprej na kratko ogledati komunistični gospodarski sistem, zlasti pa načelno gledanje na kmeta in delavca. Seveda se ne bomo mudili pri teoriji, ampak pri praktičnih načelih.

Komunizem, lastnina, gospodarska svoboda

Komunistični gospodarski sistem ne poznava zasebne lastnine. Vse nepremičnine so last države. To velja delno tudi za premičnine. Zemlja se obdeluje pod državnim nadzorstvom kot državno veleposestvo (bivša graščinska veleposestva), kot kolhozi (državne vaške zemeljske skupnosti), sovhozi in vaške zadruge, kjer mora vsak kmečki delavec odslužiti svoj čas, kakov je to s pravilnikom določeno. Slobodniki kmeter v SSSR ni. Najzvestejšim svojim pripadnikom morda boljševiki prepustijo v skrbstvo in uporabo posevete, ki ga morajo obdelovati, ko pridejo vsi zgaraši domov, potem ko so odslužili določen čas na državnem posestvu. Kmet je v Rusiji na svoji bivši zemlji samo državni blapec, delavec.

Ves dobiček teh gospodarskih državnih podjetij gre v državno blagajno in se uporablja izključno za namene komunistične stranke, bodisi s tem bogatijo raznoviditeli in si privožijo na ta račun vse možno razkošje, bodisi da ta dobiček uporablja za propagandne namene (sole, filmska podjetja, komunistično »umetnost«, vzgojivovali itd.) doma in v tujini.

Bistveno važno je, da kmet oziroma kmečki delavec od vsega take bima nič razen hrane in oblike, ker ne sme imeti zasebnega imetja. Bogatiti smejo in morejo le funkcionalirji stranke, ker jim nihče ne gleda na prste, ker nimajo nad seboj nobenega nadzorstva.

To je edina razlika med kapitalističnim in protikapitalističnim gospodarskim sistemom, ki ga oznamja komunistični sistem.

Kakor smo že omenili, v SSSR ni pravega kmeta, ampak le kmečki delavec, to je delavec, ki opravlja na državnih imetjih kmečke dela. Tukaj je jedro vsega komunističnega gospodarskega sistema.

Nihče ni na svoji zemlji svoj gospod, ker so vsi delavci in vsi odvisni od vodstva teh državnih podjetij, to je od zastopnikov komunistične stranke. Svoobdenega gospodarstva niso.

Mirno in brez ugovarjanja moraš opravljati svoj posel. Le če si dober, poslušen, pasje vdan komunističnu vodstvo in njegovi ideologiji, mogoče prideš malo naprej, če si seveda prej sprejet v KP.

Treba pa je vedeti, da se komunisti v SSSR strogo držijo načela elite in so do zdaj le neradi sprejemali nove člane. Čim bolj izbrano in strnjeno je vodstvo, toliko laže drži vajeti v rokah in upravlja ves komunistični gospodarski stroj, katerega deli so tudi kmečki delavci, kmečki roboti,

Clovek — suženj z dušo in telesom

Ta komunistični protikapitalizem, ki ga nevejši gospodarski znanstveniki imenujejo hiperkapitalizem (najhujši kapitalizem), je toliko strahotnejši, ker ne zahteva od clovaka samo telesnih moči, ampak zasužnjuje tudi njegovo duševnost; ker ne predstavlja samo pridobitnega gospodarskega elementa,

ampak ima poleg tega še ideološko, materialistično osnovno.

Komunistični gospodarski sistem zahteva od clovaka dušo in telo, ker se gospodarsko-pridobitni cilji njemajo z ideološkimi cilji, ki so le-tem neka osnova in prostor za trajnost ter razširjenje komunističnega nauka izven lastnih mej.

S takim gospodarskim sistemom, kjer je delavec tako odvisen od delodajalca in kjer kmata sploh ni, je vsaka opozicija proti vodstvu – posebno še v mirnem času – nemogoča, ker je odnos delavca do delodajalca odnos stroja do clovaka. To je pa cilj vsega komunističnega gospodarstva.

Če razumemo komunistični gospodarski sistem, potem tudi lahko razumemo odpravo svobodnih kmeter v SSSR, dalje lahko razumemo, za kaj se ves čas po revoluciji ni oglašila nikaka opozicija v SSSR proti vodstvu (ker se sploh ni mogla) in končno zakaj komunistično vodstvo pri nas toliko časa sploh ni načelo kmečkega vprašanja, ampak je šlo mimo kmeta do svojega cilja: do diktature proletariata.

Obljube in taktika

Kakor ne moremo pri komunistični OF zaslediti pravega političnega razvoja (ker ga ni bilo), tako tudi ne moremo najti gospodarskega razvoja, kvečjemu lahko zasedujemo komunistično taktiko, ki si je tudi na tem področju dovoljevala razvrstne krute in usodne šale ter potegavščine, samo da je nepoučeno ljudstvo pritegnila k sebi.

Po drugi strani pa zopet lahko zasledujemo, kako je rdeča OF počasi pripravljala osnovo za uveljavljanje komunističnega gospodarskega sistema pri nas s tem, da je univečala naše kmečke domove in posestva, da je kmeta poskušala odigrati od njegove zemlje in ga počasi pripraviti do tega, da bi postal na svoji zemlji le kmečki delavec, suženj, stroj, ki ga komunistični delavci, suženj, stroj, ki ga komunistični gospodarski sistem edino priznava.

Značilno je, da rdeča OF ob ustanovitvi ni imela pravega gospodarskega programa (namreč za zunanji svet, sami so bili trdno odločeni za ruski gospodarski sistem), ampak so narod sleplili z raznimi kraljicami, češ da se bodo razdelila vsa veleposestva in se dala malemu clovaku in bajtarju; da bo vsa industrija in večji trgovski obrati prišli pod državno nadzorstvo in da bo delavec vse prejemal iz prve roke, kar bo znatno cenejše, kakor je zdaj.

Skratka, obljubljali so vse, kar je mala lega clovaka lahko pritegnila. To se jim je tudi posrečilo doseči, kajti na nobeno vabbo ne dobi malega kmečkega clovaka laže kakor na obljube o delitvi zemlje. Vsi, ki so tem obljubam nasledili, so si v mislih alkali svoje nove domačije in v misli že oral po lepi graščinski njivi ali tudi po sosedovi, ki je bil morda kaj imovitejši.

Da bi ljudi še bolj podžgali, so tudi začeli z začasno delitvijo graščinskih veleposestev pa tudi graščinskih premičnih samih, kar je prav svojevrstno poglavje iz zgodovine rdeče OF.

»Delitev« graščin

Prva graščina, ki se jo krajevni OF-arski funkcionarji (okrožni odbor za Novo mesto) razdelili, je bila Hmeljniška (Hmeljnik nad Karteljevimi pri Novem mestu), kar pada še prav v prvi čas komunistične OF-arskega gibanja po Dolenjskem, ko so se prve komunistične edinice komaj prikazale. To je bilo v zgodnjih spomisladi leta 1942. Glavno besedo pri razdeljevanju tega veleposestva sta imeli dve Mirnopedčanki, in sicer Mara in Zora Rupena ter oba brata Potočarjeva.

Pomladino se pri tem gradu malo dalje, ker je tudi pozneje igral važno vlogo, kajti v njem sta prestolovala proslul komandant in krvnik Žan Romé s tolovaškim imenom Žan More, in komisar Nace Majcen ter uživala razkošje v krasnih dvoranah in si dala streči kakor pred stolnji grof in grofica.

Gostija pri Trimalhionu

Hmelnik leži ob robu obširnih gozdov, ki se vlečejo od Mirne po vse do Št. Petra pri Novem mestu in je precej oddaljen od večjih naselij, v katerih so bile italijanske vojaške posadke. Tako je bil grad kaj prizaven po vsej dolini, kar je bilo dobro za nekaj dan.

Aprila 1942 sta se ojunačila moderna komunistična grofa – komandant Žan Romé – ter s svojimi vojščki napadila grad in ga »osvobodila«.

Seveda ni bilo v gradu samem niti v bližini in daljni okolici nobenega cesarskega vojaka, sicer ne bi bila tvegala osvobodilnega »spodvig«. Njun cilj je bil ujeti in likvidirati baronico Wamboldovo, kar se jima ni posrečilo, ker je nekaj dni prej odlila v Novo mesto.

Pač pa se jima je posrečilo izropati grad in se polastiti vse dobro, ki so samo spominjale na »preklepo buržauzijo«.

Hkrati pa so hoteli v ljudstvu zbuditi vse že nagone, vzbudit v njem poželenje po tujem blagu in krvi ter ga s tem usposobiti za svoje načrte na poti k diktaturi proletariata, kajti le divja, nebrzana masa izvede lahko krvavo revolucijo.

Po drugi strani so se na njihove vojaške edinice v prvi dobi s temi ropi hranile, kajti med ljudstvom »snabranas količina hrane je bila mnogo premajhna«.

Ta prva doba komunističnega gospodarstva pri nas, ki sovpadla s prvo politično dobo (doba »demokracije«) predstavlja eno samo komedijo, ki so jo komunisti igrali točno po ruskem vzoru, ter spet niso posmisili, da so razmere pri nas čisto druge. Pri nas je bila zemlja vse že razdeljena in na svobodne kmetyje in kmetje, so kaj kmalu sprevredili, da bodo pozneje, ko bo zmanjšalo veleposestev, z njimi delali ravnino tako. Zato tudi uničevanje in razdeljevanje veleposestev, ki je povrh vsega bilo tako nesmotreno, krivlčeno in nesno, ni imelo tistega uspeha, ki so ga komunisti pričakovali.

Klavirje, ki so za »osvoboditev« tudi neprimerno orodje, so popolnoma razbili.

Drugače je bilo z zlatnino in srebrnino, Hotel jo je imeti vsakdo. Pri tem so se stepili ter pozabili na tovarštvilo in kolektiv. Ta je hotel imeti za spomin na južniški »osvobodilni« nastop zlatu časo, ta zlatu zapustiti ali uro, drugi vsač kaj srebrno zllico ali viličje ali kaj podobnega, samo da bi bilo kaj vredno.

Ko je tretih dneh niso mogli vsega izpostaviti in pospraviti, ostati dalje v gradu pa se jim ni zdelo varno, ker bi morda le kdo prišel od kod, so pobrali naropane stvari, vsakdo od osvoboditeljev si je vtaknil v žep še nekaj steklenic izvrstnega vina, potem so odpeljali »vjetnike«: štiri graščinske hlapice ter vse konje in živino ter odšli v gozd, grad pa prepustili domačinom iz okoliških vasi v nadaljnjo »kolektivizacijo«. Ti so odnesli še tisto, kar je ostalo od prvih.

Vlada »milega naroda«

Prve dni, ko je »narod« prevzel oblast na Hmeljniku, so romale cele procesije ljudi od gradu proti okoliškim vasem in nosile. Premožnejši so vozili vse mogoče stvari. Nekateri so prišli celo tri do štiri ure daleč.

Tako je neka ženica iz okolice Trebeljneg, ki je prišla že bolj proti koncu, ko je ni bilo več kaj prida odneti, pobrala kip sv. Jožefa, ki so mu komunisti odbrili roko, in ga nesli tri ure daleč domov. Nosiла ga je težko in je bila vsa ožulenja, kajti kip je bil težak čez 20 kg. Neverjam Tomažem je še danes na razpolago, da ga vidi, ker se ženska prav rada pokaze in se pohaba, da je to sveto stvar »resila pred osvoboditeljem«.

Takih in podobnih spominov na Hmeljniki je danes po vseh okoliških vaseh polno. Skoraj ne prideš v hišo, kjer ne bi jedel s hmeljniškimi »žlicami«, spal na hmeljniških rijuhanjih in divanah ali pa opazoval, kako ženske brišejo prah s platnom, na katerih so zadnji ostanki dragocenih oljnatih slik.

To dejstvo, da je ljudstvo tako podivljalo, dokazuje dvoje: prvič to, da ga je komunizem s svojo blazino propagando o delitvi docela zmesal, drugič pa to, da našemu ljudstvu vsa vzgoja v kakršni kolikor ni dosti koristila in da se ga od vse vzgoje v tej ali oni obliki ni prijelo.

Zato moramo iskati korenino za divjanje komunizma pri nas ne samo v ideologiji, ki jo je širil po naših tleh, ampak tudi in zlasti v naših starih napakah, ki so se kazale na gospodarskih, političnih, vzgojnih, kulturnih in drugih področjih.

Rdeča pravica pri delitvi zemlje

Ko sta »vojski« in »narod« pospravila premičnine, so prišli »aktivisti«, politični delavci in uredili se z nepremičninami.

Zadeli so deliti zemljo, in sicer strogo po pripadnosti, ne oziraje se na to, ali si bogat ali siromak. Tako so na primer travnike dobili najhujši kmetje, kajti bajar sena ne potrebuje, saj nima živine in zaradi tega tudi ne more obdelovati zemlje. (Seveda so tudi delilci sami, to je Rupenove in Potočarji, od doma precej petnajst.)

Med ljudmi je tedaj že nekajlik zavrnalo. Videli so, da komunisti ne dele po stvarni potrebi, ampak po pripadnosti in osebnih simpatijah. Tako so nastali prepiri, ki trajajo še danes in pritočajo komunistični enakosti, pravici in protikapitalistični sistem.

Zapovrstjo - grad za gradom

Skoraj enako obilen plen so dobili v Klevevžu pri Smarjeti, kjer so komunisti še bolj brez skrbni popolvali in se nekega večera stepili med »sabo, dokler niso nazadnje vsi pijani pocepal drug čez druga« in se zazibali v sen »osvobodilne vojske«.

Tudi Klevevž je bil pozneje prestolnica Žana Rometa in Nace Majcena, kjer sta opravljala svoje likvidacijske posle, ter je postal sodišče in morišče za nekaterje najboljše ljudi iz okolice.

Za Klevevžem so prišli na vrsto ostali gradovi in njihova posestva, zlasti pod Gorjanci, sčasoma pa tudi povsod drugod. Premičnine so izropati, nekajlik zavrnati, grad pa zažgali.

Tako po vsej Dolenski skoraj ni videti več celerga gradu, vendar so ti gradovi predstavljali največje zgodovinske spomine Dolenske, s katerimi je bil povezan lep del slovenske kulture, politične in vojaške zgodovine.

Gradovi spadajo v prvo razdobje gospodarskega razvoja v komunistični OF. S takimi

Raziskovanje.

Zdaj se je Azeva potolit strah. Ni večel, kaj bi začel, ni vedel, kam bi se obrnil. Dan za dan je nepotrebitivo pričekoval novic iz Pariza, kjer je zasedalo sodišče. Nemir, ki ga je mučil, je bil od dneva do dneva silovitejš.

V Parizu je revolucionarno sodišče nadaljevalo svoje seje, ki so jih polnile dolge razprave. Sprejemalo je izjavne priči, zlasti Bakaja, ki je bil zdaj tudi v Parizu in čigar Izpovedim so pripisovali največjo važnost.

Ta blivši policist je pri razpravah posnavjal tisto, kar je bil povedal že Burcev. Zadrževal je, da je prepričan, da tiči prav v sreču stranke vohun in Izvijač. Kdo je to, ne more natančno povedati, ker se mu ni nikoli posrečilo, da bi bil dognal, če je Azev res istoveten z Raskinom v Vlnogradovim.

Sveda so pri teh razpravah, ko so poslušali Bakajevu Izpoved, raziskali tudi prejšnje delo in Izvijanje Bakaja samega.

Pri tem so ugotovili, da je Bakaj od 1. 1900–1904 bil tajni policijski sodelavec in da je poznajo služil med drugim tudi v Ječkaterinovlji.

To dejstvo so izkoristili zagovorniki in zaveznički Evna Azeva: Cernov, Savinkov in Natanson, ki so skušali dokazati, da je Bakajevu preteklost preveč obremenjena, da bi kdo mu mogel tudi malo zaupati.

Toda ti zagovorniki s svojimi trditvami niso uspeli. Vsi sodniki razen Vere Fignerjeve so dejali, da sodijo, da Bakaj govoriti res.

Posebno je Bakajev verodostojnost pri sodnikih zrasla, ko je Burcev povedal še, da je Bakaj do tedaj razkrinal več kakor petdeset vohunov in Izvijačev, ki so se bili utihotapili v vrste socialnih revolucionarjev in se tam celo borili, da so tem bolje zakrivali svoje prave namene. Povedal je tudi, da je Bakaj pred 31. marcem 1907, ko so prijeti celo vrsto ljudi, vse prizadete o tem obvesili in jih opozorili, naj se pazijo. Dejal je, da je opozoril tovarishe tudi tedaj, ko je policije zvedela, da imajo socialni demokrati skriveno delavnico za razstrelliva v Kuokkali na Finsku.

Glavni razlog, ki je pri sodnikih odločil v Bakajev prilog, pa je bil ta, da so Bakajeva zaradi tega, ki jih je imel z Burcevom, prijeti in odgnali v Sibiri, od koder se mu je bilo posrečilo pobegniti. Prvi begu mu je pomagal prav Burcev, kakov je povedal zdaj pri razpravi.

Ob koncu razprave, pri katerih so vsi trije zastopniki stranke se enkrat z vsemi silami nastopili v obrambo Evne Azeve, je sodišče odločilo, da je treba zaslati Lopuhinu, da bi moral ter dobiti Hinstine, ki obremenjujejo Azeva. Med temi listinami sta bili zlasti važni brezimski pismi iz 1. 1905 in 1907. To pismo je bilo poslano iz Saratova. Obe pismi sta bili spravljeni v arhiv stranke na Finsku.

Burcev so naročili, naj piše Lopuhinu in ga povabi, da bi se kje v tujini sešel s članom revolucionarnega sodišča.

Zastopniki stranke so ga prosili, da bi smeli poslati v Petrograd tovarisko Arganova, član glavnega odbora. Ta naj bi v Petrogradu zbiral podatke o Lopuhinu, o njegovih preteklosti, o njegovih zvezah in kar je še takšnega.

Sodišče je tež prekošlj Azevjevih zagovornikov ugordilo, potem pa odložilo razpravo do dneva, ki bi ga določilo pozneje.

Član sodišča so se potem razšli. Lopatin je odpotovel v Italijo, knez Kropotkin se je vrnil v London, Vera Fignerjeva je ostala v Parizu.

Lopatin in Kropotkin sta zdaj imela že hude dvome o tem, ali je Azev pošten ter odkritosreč revolucionar ali ne. Zastopniki stranke so dobro vedeli, da dvomita.

Savinkov, Natanson in Cernov so bili trdno prepričani, da to sojenje ne bo stranki prav niti koristilo, temveč se bodo iz njega rodili samo zapletljaji in težave, ki jih je treba vse prej kakor pa pozdraviti. Zaradi tega so skovali nov načrt za svoje delo, in sicer soglasno.

Savinkov pripoveduje o tem v svojih spominskih naslednjih:

»Sklenili smo, da bomo izvrali odkrit spor s sodiščem, če bi Burceva opozorili. Mislimo o Azevu niti za las dvomili. Vse obtožbe, s katerimi je prihalil Burcev, so se nam zdele samo žalosten in nešpameten nešporazum, ki je dočelo neutemeljen in mu manjka sleherna verjetnost in ki pomeni krivico za stranko, za Azevo in za nas.« Argunov, ki so mu dalji nalogi, naj zberi podatke o Lopuhinu in njegovem življenju, je bil Azevjev priatelj in je hodil k njemu na dom. Preden je odpotovel v Petrograd, je polskal Azevjevo ženo Ano, ki je bila med revolucionarji znana pod imenom Ljubova Grigorjeva. Hotel, ki je potolažil in se poslovil od nje,

Savinkov mu je dejal:

G. Pešneri

Dvojno življenje Evna Azeva

81

Potem je pisal dopisnico tudi Azevu, mu sporočil, da odhaja v Rusijo ter ga opomnil, naj bo pogumen.

Verjetno je, da je Ana Ljubova Grigorjeva že malec sumila, za kaj gre. Namen Argunovljevega potovanja ji najbrž ni bil docela neznan.

Zaradi tega ji med pogovorom z njim ni bilo težko ugotoviti, kaj je s to rečejo.

Vrh tega pa ljudje, katerim je bil Burcev povedal vse, kar je vedel, niso držali besede, katero so mu bili dali. Nekdo je moral iztegniti jezik, zakaj Lopuhinova razodetja niso bila v krogih stranke več za nikogar skrivenost. Vsi so govorili o njih.

Zaradi tega se ne smemo čuditi, če je za to zvedel tudi Azev. Kdo mu je povedal, ni znano. Morda je to bila žena, morda kaževo izmed prijateljev.

Drži pa, da je nekega dne, ko se je ravno mudil pri svoji ljubljenici, dobil pismo, ki ga je zelo razburilo. Ko je pismo prebral, je ženski dejal, da ga nujni posli kljicejo v Pariz in da bo moral za nekaj časa odpovedati od nje.

Nekaj ur zatem je zapustil Španijo.

Ko je prišel v Pariz, se je napotil v ulico La Fontaine, kjer je stanoval Savinkov. Bil je truden in potrl.

Ko sta se s Savinkovim pozdravila, mu je ta ponovil vse obtožbe, s katerimi ga je bremeni Bakaj. Savinkov se s tem ni niti pregrebil proti tajnosti, zakaj v pogovorih, ki jih je imel z Burcevom, ga je ta pooblastil, da lahko Azeva sporoči, česa ga Bakaj dolzi. Savinkov je bil dal besedo, da bo moral samo za tisto, kar je Burcevu povedal Lopuhin.

Savinkov je Azevu namignil, da postaja njegova zadava vsak dan resnejša, dejal je, da se mu zdi, da Kropotkin in Lopatin zamenjata močno dvomiti o tem, ali je Azev nedolžen ali ne. Do teh dvomov sta prišla zaradi novih priljubljenih, glede katerih pa nima dovoljenja, da bi jih lahko sporočil Azevu.

Azev se je zdaj vzemil in vprašal:

»Ali to pripoveduje spet Bakaj?«

Savinkov je odgovoril:

»Ne, ni Bakaj.«

»Ali je tak policijski uradnik?«

»Ne vem.«

Zdaj je Azev izgubil potrpljenje in je zavplil:

»Kako, da ne veš? Ali mi morda ne smeš povedati?«

Savinkov je pokimal, rekoč:

»Dan sem besedo, da ne bom povedal.«

Zdaj je Azev prebledel ter speljal pogovor drugam. Vprašal je:

»Dejal si, da se prav spomnim, da Kropotkin sumi, da sem jaz igral dvojno igro?«

Savinkov je dejal na kratko: »Da.«

Azev je nekaj trenutkov molčal, potem je bruhnill v smeh in reklo:

»Seveda niste tako bistri, da bi vas ne bilo moč varati. Burcev vam pripoveduje baike!«

Spet je nekaj sekund pomolčal, potem je nadaljeval:

»Dejal si, da so že druga pričevanja.«

All prihajajo od policije!«

Savinkov je odgovoril:

»Ne vem.«

Potem je dodal, da ne razume Azevjevega vedenja. Rajšči bi vidi, da bi se bil Azev o pravem času odpovedal preiskavati in razpravi ter odpotoval v Rusijo, da bi tam spet delal s tovarisi iz »bojnega odseka«.

Azev mu je odgovoril, da se v tej stvari ne sklada z njim – in ima o tem svoje misli in svojo sodbo.

Savinkov je pogovor nadaljeval in reklo, da ne razume, kako da Azev ni šel pred sodnike, temveč se je delal, kakor da ga potek razprave sploh ne zanimal. Potem pa je stvar postajala nevarnejša, je pa posredno skupaj vplival na sodišče. Pisarji je pisma njenim in drugim članom.

Povedal mu je tudi, da se šudil, kako se je Azev mogel vdati v tak položaj in pustiti, naj stvar teče, kakor se zdi drugim. Razlogi, ki so jih navajali Cernov, Natanson in o. Savinkov, niso na sodnike prav niti učinkovali. Njegov prijatelj pa niso mogli braniti, torej bi moral sam poseči v razpravo, zavrniti Burcevjevo obtožbo ter se braniti sam. Če se pomici, kako zadeva stoji, da treba reči, da zdaj edino sam lahko branil svojo čast.

Na vse to prijateljevo dopovedovanje ni Azev odgovoril drugač kot:

»Misliš sem, da me boste branili, ker ste moji tovarisi.«

Savinkov mu je dejal:

»Kaj, saj smo storili vse, kar se je le dalo. Nismo krviti ml. če ne moremo storiti še več.«

Azev je dolgo molčal, potem pa vprašal:

»Torej mislis, da bi bilo bolje, če grem pred sodišče?«

»Gotovo.«

Po dolgem premolku je Azev zavzdihnil in pogovor končal z besedami:

»Ne, ne morem... nimam moči, da bi to storil.«

Bil je videti docela pobit in umlčen. Savinkov je molčal. Azev je čez nekaj časa spet povzel besedo in reklo:

»Ali pa bi moral le odpotovati v Rusijo?«

Savinkov je zdaj vzkliknil:

»Odpotov!«

Toda Azev je zdaj dobil spet pomisleke in boječe vprašal:

»Kaj pa, če nas vse obesljajo?«

Prijatelj ga je skušal pregoriti, naj se nikar ne ubija s takimi mislišči in naj ne govoriti takhi reči. Toda Azev je bil trman in je ponavljal:

»Ne, ne morem.«

Vstal je in se odpravil, da pojde. Preden je odšel, da je Savinkova poljubil, ga je enkrat pozdravil in mu reklo:

»Ves, ta zadava me bo navsezadnje še popokala v umoril.«

Kakor je mogel Azev spoznati iz pogovora s prijatelji, s katerimi se je znova sezrel, potem ko je zapisali Savinkova, je njen spoloz učinkovit. Tovarši N. Nitil njemu niti drugim znancem v mestu ni črnil niti besedice z Lopuhinom. Dejal jim je samo, da je zaradi stranke in zaradi razprav pred revolucionarnim sodiščem nujno potrebljeno, da čimprej dobli točne podatke o poslednjem bivanju Evna Azeva v Münchenu.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Azev je novembra res odpotoval iz Pariza in delal, da gre v München. Po kaj gre, ni povedal. Deset dni po tem pa se je spet vrnil v francosko prestolnico.

Ko so to zvedeli, da je Azev v München takoj odredili, da bi zato zavrnili. Torej se je zaradi stranke in zaradi razprav pred revolucionarnim sodiščem nujno potrebljeno, da čimprej dobli točne podatke o poslednjem bivanju Evna Azeva v Münchenu.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in njegov prijatelj so zdaj imeli opravka z obtožbo posebne vrste, glede katere bi lahko ugotovili, če je temeljena ali ne.

Tovarši N. in nj

Gumi

Vojno je nekdo primerjal s strahotno počastijo, ki hlastno piše morja petroleja in požira cele gore premoga in železa ter z vikitim gumijastim trupom Šviga iz dežela v deželo. V tej podobi srečamo prav tiste naravne surovine, s katerimi se mora vojno gospodarstvo toliko baviti, da najdemo važna tehtanja in razmišljajna o njih po-menu domala v vseh mesečnikih in listih.

Narezani gumijevci daje dragocene mleko. — V nasadil vrežajo v skorjo ozek leb in belkasti izdelek kaplja v podstavljenem posodo. Kulli ga preteljio v clastne vrte ter ga v ognju spremenišo v trde plože in odpošiljajo v svet. Pravilno narezovanje trd-nemu gumijevcu ne škoduje.

O petroleju, premogu in železu imamo zdaj že nepregledne knjižnice. Manj pa se je doslej pisalo o trupu vojne počasti, čeprav po važnosti le malo zaostaja za prejšnjimi. Gumi je edina tvar, ki po posebnih svojstvih nekako spaja svet tekočin in trdih teles ter preprosti um spravila prav tako v začudenje, kakor njegov sorodnik iz kovinskega sveta — živo srebro. Zdi se, da nam je oboje prizračal iz pravljene dežele muhast skrat, da bi nas v našem trdnem oblikovanem svetu malo pozabaval.

V resnici pa nas je gumi zlasti v zadnjih desetletjih tako zelo opitelj, da bi nam bilo življenje brez njega danes dosti manj elastično, kakor pa si moremo zamisliti. V vojnem času pa se je njegova vrednost še postoterila. Gumijastih izdelkov, novih iznajdb, imamo že toliko, da bi samo z nastevanjem lahko napolnili deset debelih knjig. Poznamo tovarne, ki so v mirnem času na trgu nad 30.000 raznih vrst gumijastih izdelkov, če upoštevamo vse velikosti, barve in sloge. V teh tovarnah ga ni bilo delavca, ki bi jih vse poznal. Kako pa tudi, ko pa je za navaden avtomobil potrebnih od 250 do 350 raznih gumijastih izdelkov, da navadno dvomotorno letalo pa kar 400 posebnih delov!

Ce si si pa kdaj ogledal kako veletovarno gumijastih izdelkov, si tudi po površnem pregledu prišel do prepiranja, da takega »gumijastega« življenja še v sanjah ne bi mogel srečati. Gotovo te je presenilo, da večino gumijastih izdelkov še svoj živ in videl nisi, kaj šele da bi poznal njih rabo.

Spoznaš si sicer dolgo vrsto navadnih gumijastih balonov, od navadne otroške žoge do največjih vremenoslovnih balonov, videl si gobe, maske, zaščitnike, gumija-

ste rokavice za kirurje, komaj tisočinko milimetra debelo, in debelejše, ki električnega zavarujejo celo pred tokom z napetostjo 16.000 voltov. Vseh trideset delov iz gumija za električni bladilnik pa ne bo ved prepoznaš. prideš do oddelka z gumijastimi živilskimi vrtom: tu vidiš opice, slone, goske, krokodile in žirafe. Malo naprej kupe rdečih parkeljnov. Miklavžev in lutk. Srečal boš grmade zdravniškega blaga: balončke, brizgaljke, katetre, cevi vseh vrst, mrljake, vreče, blazine in blazinjake ter čevlje za mrljake, termoforje, izolacijski blago za orodje vseh oblik in velikosti, sponje, napenjače, dušilce, podstavke za stroje in klavirje, izolacijske in sterilizacijske poslove ter obrože za vkuhanjanje, zamaške, čepke, tesnila, ovojnice za kvarljivo blago itd.

Vse to boš spoznal, a kaj, ko je to le odlomek vsega, kar tu izdelejajo! Ni čuda, ko pa včasih celo tovarniški ravnatelj sam ne ve, kakšnega novega izdelka se bodo morali lotiti pojutrišnjem ali prihodnjem teden. V večjih tovarnah za gumi je včasih uslužbenih nad 500 kemikov, inženirjev in drugih veščakov, ki stalno raziskujejo in izdelujejo nabire za nove izdelke. Kolikor se ne lotujejo novih zamisli po lastnem nagibu, pa jih priganjajo kupci, ki imajo včasih nove potrebe po posebnem gumijastem blagu. Tako se boš na primer začudil, ko ti bo ravnatelj pokazal naročilnico nekega podjetja, ki se zanima, če bi mu tovarna mogle izdelati širok gumijast jermen take in take debeline, trdnosti in dolžine, da bi se na njem lahko odvzala 160 stop. vrča žlin-

Javasko dekle pretaka »gumijevga mleka« v posebno leseno posodo kakor kje v mlekarji. Zdrav gumijevci se mora solzitite tri leta, da nateče mleka za srednjevelko avtobusno gumo.

Javaško dekle pretaka »gumijevga mleka« v posebno leseno posodo kakor kje v mlekarji. Zdrav gumijevci se mora solzitite tri leta, da nateče mleka za srednjevelko avtobusno gumo.

dra. Podjetje se torej zanima za posebno gumijasto snov, ki bo kljubovala vsem trem glavnim sovražnikom gumija: vročini, soncu in kisiku. Kemiki in inženirji se takoj spravijo na delo in kmalu imajo po raznih obrazcih sestavljeno mešano snov, ki ustreza zahtevi. Včasih se jim to takoj posreči, včasih pa trajno iskanje leta in leta,

Z drugo naročilnico nekdo naroča 100.000 modeliranih gumijastih punčk, a takih, da jim otroški zobje ne morejo do živega, da mešani gumi zdravju docela neškodljiv, da punčke ohranijo barvo, če jih opereti. Kemiki stojijo torej vedno pred novimi nalogami in zahtevami. A to jih ravno mi-

ka, ker »giboni« gumijasti tvari iztrgavajo eno skrivenost za drugo, ne da bi vedeli, kje je konec vseh koristnosti možnosti, in kje jih pri iskanju spet čaka kako novo presenečenje. Poleg kemikov pa vidimo v velikih tovarnah gumija cele dežete drugih veščakov, ki se razumejo na kovine, na tisk, slog, kirurgijo, na vse panoge fizike in biološke kemije itd. Njihovemu načrtному delu se moramo zahvaliti, da so nam življenje dosegli v marsikakem pogledu olajšali in da nas bodo gotovo že presenetili z novimi najdbami.

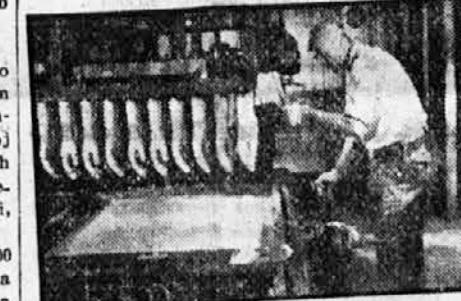
Pri vsem tem pa je najbolj čudno ravno to, da je med milijonskimi različnimi gumijastimi predmeti prav malo takih, ki bi vsebovali gumi v naravnem stanju. Tačko je človek v nevarnosti, da se na gumiju vozí, sedi, zdravi in umira, ne da bi sploh vedel, kaj je prav za prav gumi in od kod nam je. Vsak gumijasti predmet, ki ga namreč kupiš, vse od navadne žoge pa do notranjega preciznega betiča za podkožne igle, je izdelek po obrazcu za posebno gumijasto mešanico. Tako ima vsaka tovarna za izdelavo gumijastih izdelkov najmanj kakih 800 receptov samo za avtomobilske gume, ki jih seveda čuva v ljubosumnih tajnosti. V vsaki od teh imaš prostorne delavnice, kjer so zaposleni samo z novimi mešanicami, da se zdi, kakor da bi prisel v kako velikanško lekarno.

Naravni gumi je belkast izdelek, ki ga najdeš v posebnih celicah med skorjo in debлом mnogih dreves. Ta izdelek pa ne smemo zamenjati z živiljskim, sokom, s katerimi se drevo hrani. Mnogi rastlino-sloveni menjijo, da so drevesa prav zaradi tega »gumijevega mleka« voljna in upogljiva, kar jih zavaruje pred silnimi vetrovi, in da si z njim lejijo manjše rane. Poznamo še celo vrsto domačih rastlin, ki jim izteka podobno mleko, če jim zlomimo stebla. Toda danes pridobivajo tega »mleka« v zadoljivih količinah samo iz pravega »gumijevca«, v rastlino-slovenu znanega z znanstvenim latinskim imenom »hevea brasiliensis«. Njegov izdelek vsebuje do 40% »čistega« guma. Troje mladih dreves te vrste nam daje letno guma za eno avtobusno kolo.

Zgodovina gumija je prav tako povezana s strastnim pustolovstvom kakor znani lov za zlatom. Še preden je Kolumb prišel v Ameriko, so Indijanci ob Amazonu že imeli zoge, obuvalo in vreče iz gumija. Izdeloval so tudi posebne toke za strupene puščice in srečno pripeljane brizgaljke za klistirje.

Prvi portugalski raziskovalci so iz Brazilije prinesli kralju Jožefu nepremožljive čevlje in smolnat, z gumijom prevlečen plasti. Pozneje se je glas o »čudovitih indijanskih čevljih« raznesel po vsem omiknem svetu in kmalu se je z razvojem redne plovbe začela prava trgovina z začelenim nepremožljivim obuvalom. Posebno v 19. stoletju pa je gumi zagospodari po vsem svetu. Ustanavljajo se so tovarne, kjer so se lotili tudi drugih gumijastih izdelkov, kakor rešilnih pasov, oblačil in ogrinjal.

Toda čeprav se je sprva zdelo, da bo novotvarija prekuenila celotno svetovno gospodarstvo, ker je nudila toliko neslutnih

Izdelovalnica »gumijastih rokav«. — Na stotinle porcelanastih rok se pogrezne v krito prepariranega gumijevnega mleka. Delno teh rokavov, od katerih so včasih nekatera tanjše od pajkvinje, določuje delavec s posebno napravo.

novih možnosti za izdelavo neštetnih novih izdelkov, je navdušenje kmalu upadel, ko so spoznali, da zmanjšujejo njen rabe dve hudi hibi: ob vročem vremenu se je gumi razlezle in postajali lepljivi, v mrazu pa se je jeli lomiti in pokati. Tako se je prvo vselje kmalu poleglo, ker so spoznali, da novi »čudež« le ni »čudež«. V Evropi so sicer delali poskus z izdelavo dežnih plasti, čepic, čevljev itd. A star se ni premaknil nikam, tako da so leta 1830 na primer za celotno industrijsko proizvodnjo porabil kromil 156 ton gumija, ki so ga prepeljali samo iz Brazilije.

Naključje pa je hotelo, da je prišel par gumijastih čevljev v roke malemu trgovcu Charlu Goodyearu, ki ga je gumi tako obsedel, da je kar naprej delal poskuse z njim, a hkrati s tem zapravil skoraj vse imetje. Prosil je za podporo in s svojo ženo živel v veliki bedi. Ze tedaj pa je imel slutnjo — tako je sam zapisal — da bi bil gumi lahko zelo koristen za človeštvo, če bi bil pravilno pripravljen. Pri vsem neopisano marljivem raziskovanju je tako obubožal, da je moral razrezati ženino perilo, ki ga je preylek z gumijem in izdeloval nepremožljive klobuke, da je imel za kruh. Vso svojo zgodbo je popisal v znameniti knjigi »Gum-Elastic«, ki je vsa iz guma in jo hranijo kot Gutenbergovo biblijo kot dragocene redkosti.

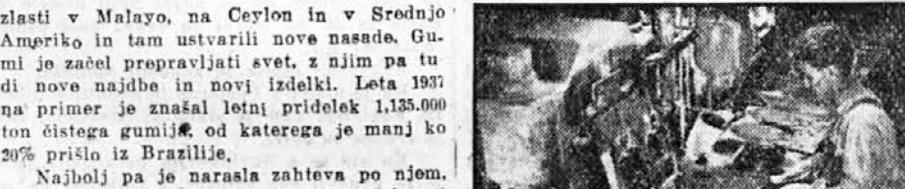
Goodyear se je posrečilo iznajti vulkanizacijo gumija, kar je sprožilo novo preklicijo v svetovnem gospodarstvu. Po poskusih je namreč dosegel, da gumi lahko vzameš vso naravno lepljivost, ohranil njevo raztegljivost, a ga hkrati tudi lahko strdi, da bo kakor železo, če ga primerno spojil z žveplom v določeni visoki vročini.

Po tej važni najdbi so se ljudje združili in na med amazonskimi gumijevimi je začelo hrneti novo življenje. Strastni pustolovci so prodrali v neprehodne brazilske pragozdove in iskali gumijevcev kakor zlato. Kmalu so se povsod razširili velikanski nasadi. Kapitalisti in veterjaki so stovrgali svoje prste po vseh dostopnih in nedostopnih ozemljih, kjer gumijevci uspeva, ter najemali tisoče in tisoče domačinov in zamorcev, ki so moralni za slab denar garati za tekočo zlato po obširnih in zelo nezdravih nasadih.

To še ni bilo dovoli. Semena in sadke so začeli razvajati v druge tropiske kraje,

Pogled v nasad gumijevca na Sumatri. Drevesa v določeni razdalji nasajojo in skrbno varujejo pred vsemi drugimi oviralniki in drugimi tropskimi zajedavci. Ko so drevesa stra 8 let, jih prično previdno »molzti«.

Zlasti v Malayo, na Ceylon in v Srednjo Ameriko in tam ustvarili nove nasade. Gu-mi je začel prepravljati svet, z njim pa tu do nove najdbe in novi izdelki. Leta 1937 na primer je znašal letni pridelek 1.135.000 ton čistega gumija, od katerega je manj kot 20% prišlo iz Brazilije.

Najbolj pa je narasla zahteva po njem, ko so začeli po mnogih poskusih izdelovati prva gumijeva kolesa za avtomobile in druga vozila. Pot do dobre in trpežne avtomobilske gume pa je bila dolga in hudo zapletena. Vsakdo se bo začudil, če bo izvedel, da je poleg prepariranega gumija za avtobusno kolo potrebno kakih 9000 kilometrov dolga bombažna nit, okrog 40 metrov

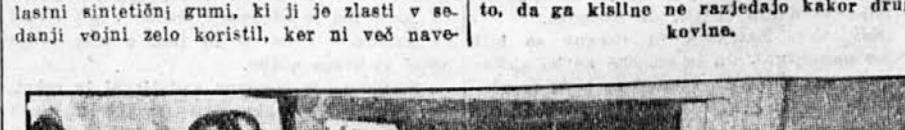

Z gumijevimi trakovi tesnijo asfaltne ceste, da ostanejo lepo ravne v vročini in mrazu.

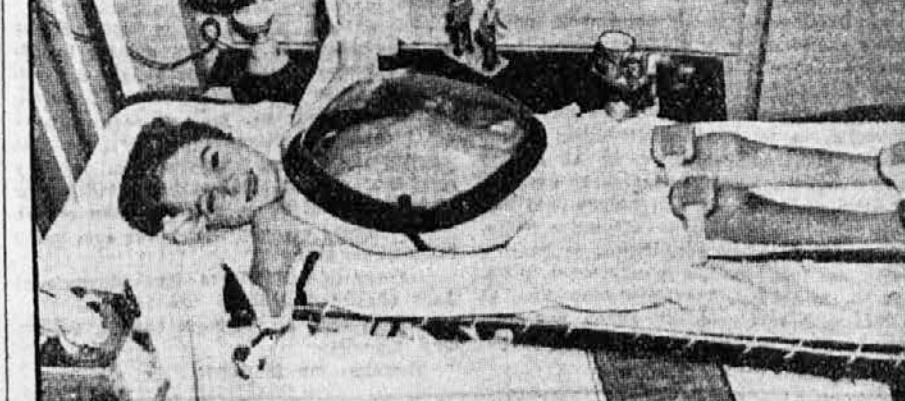
jelekne žice, saje, žveplo in cinkov oksid. Tako je gumijeva industrija danes bistveno navezana tudi na druge sestavine. Če si na takem ogledu prezre avtomobilske kolesa, so potem še kemično razkrojili vse dele, da bo kar začudil, kakšno duhovito najdbo ima pred seboj.

Toda gumi je elastičen in njegove možnosti se zdači niso izčrpane, čeprav je s svojimi milijonskimi oblikami, s katerimi je globoko poselil v vsakdanje živiljenje, da dosegli preobrniti svetovno gospodarstvo v marsikakem pogledu.

Največji preobrat pa je gumi doživel v večjih rokah nemških kemikov. Nemška kemija je bila že od nekdaj na višku in je ustvarila na vseh poljih organske in anorganske kemije prava čuda. Mnogo najdb novih v sočilih koristnih gumijastih izdelkov izvirja iz nemške kemije. Najbolj pa je presestila svet, ko je začela ustvarjati svoj lastni sintetični gumi, ki ji je zlasti v sedanji vojni zelo koristil, ker ni več nave-

Velike kotle za prevažanje hudo jedkih kislin oblagajo znotraj z gumijem, ki ima poleg svojih drugih koristnih lastnosti še to, da ga kisline ne razjedajo kakor druge kovine.

Gumi v zdravilstvu. — Z novo najdbo umetnih pljuč so že marsikateremu otroku, ki ga je zadela otroška ohromlost, rešili živiljenje. Gumijast meh se tesno prisesta na bolno telo in opravlja delo ohromelih mišic.

SLOVENČEVA KNJIŽNICA vam s svojimi knjigami nudi razvedrilo, pouk in priložnost, da si omislite svojo knjižnico, ki bo vsaki hiši v lep okras! Naročite se na »Slovenčeve knjižnice!«

Ze zdaj opozarjam spoštovane Svetove bralce na prihodnjo knjigo, ki bo izšla meseca marca!

Knjiga bo izredno obsežna, saj bo imela okrog 450 strani in približno nekaj sto prekrasnih, redkih slik, ki bodo prikazovale Indijance pri njihovem delu, boju, ustvarjanju. Knjiga bo na slikovit način prikazovala prebivalce Novega sveta — Indijance, pri njihovem živiljenju doma, zdoma, na lovu, v bojih. Knjiga bo vsekakor edinstvena v naši literaturi in vredna, da jo sleherni preberete, saj bo spoznal v njej prvotne naseljence Novega sveta.

Naročite se na edino slovensko poljudno znanstveno knjižnico »Svet«!

»Svet« v vsako hišo in na vsako knjižno polico!